

Vlaams
Parlement

ingediend op **1670** (2017-2018) – Nr. 6
5 december 2018 (2018-2019)

Verslag van de hoorzittingen

namens de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
uitgebracht door Ingeborg De Meulemeester en Bart Van Malderen

over het ontwerp van decreet

betreffende het jeugddelinquentierecht

Samenstelling van de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin:

Voorzitter: Bert Moyaers.

Vaste leden:

Ingeborg De Meulemeester, Danielle Godderis-T'Jonck, Lorin Parys, Peter Persyn, Elke Sleurs,
Tine van der Vloet;

Griet Coppé, Cindy Franssen, Vera Jans, Katrien Schryvers;

Freya Saeys, Martine Taelman;

Bert Moyaers, Freya Van den Bossche;

Elke Van den Brandt.

Plaatsvervangers:

Björn Anseeuw, Vera Celis, Cathy Coudyser, Koen Daniëls, Lies Jans, Manuela Van Werde;

Sonja Claes, Dirk de Kort, Kathleen Helsen, Tinne Rombouts;

Jo De Ro, Emmily Talpe;

Jan Bertels, Bart Van Malderen;

Elisabeth Meuleman.

Toegevoegde leden:

Ortwin Depoortere.

Documenten in het dossier:

1670 (2017-2018) – Nr. 1: Ontwerp van decreet

– Nr. 2 t.e.m.5: Amendementen

INHOUD

I.	Uiteenzetting door Christian Denoyelle, voorzitter van de Nederlandstalige Advies- en Onderzoekscommissie, Hoge Raad voor de Justitie.....	5
	1. Rol van de Hoge Raad voor de Justitie.....	5
	2. In een notendop: groen.....	5
	3. In een notendop: oranje.....	6
	4. In een notendop: rood.....	8
	5. Suggesties.....	9
	6. Besluit.....	9
II.	Uiteenzetting door Tine Suykerbuyk en Lucia Dreser, Unie van Nederlandstalige Jeugdmagistraten	9
III.	Uiteenzetting door Geert Decock, Unie van Jeugdadvocaten	12
IV.	Vragen van de leden.....	15
V.	Uiteenzetting door Dries De Smet, coördinator Vlaamse Jeugdraad	19
	1. Recht om gehoord te worden	19
	2. Proportionaliteitsprincipe	20
	3. Uithandengeving.....	20
VI.	Uiteenzetting door Ingrid Crabbe, Oudersparticipatie Jeugdhulp Vlaanderen vzw	20
VII.	Vragen van de leden.....	22
VIII.	Uiteenzetting door prof. dr. Stefaan Pleysier, Leuvens Instituut voor Criminologie, KU Leuven	23
	1. Voortraject en insteek	23
	2. Uitgangspunten	24
	3. Reacties	25
IX.	Vragen van de leden.....	26
X.	Uiteenzetting door Bruno Vanobbergen, kinderrechtencommissaris, en Sofie Van Rumst, juriste, Kinderrechtencommissariaat.....	28
	1. Terugblik	28
	2. Blijvende bezorgdheden.....	28
	3. Tot slot.....	29
XI.	Uiteenzetting door Kris Clijsters, beleidsmedewerker, en Gregory Ringoet, Cachet	29
XII.	Vragen van de leden.....	32
XIII.	Uiteenzetting door Sonja Van Deynse en Stefaan Viaene, Herstelrechtelijke en Constructieve Afhandelingen.....	36

XIV. Uiteenzetting door Wendy Vanvelthoven en Dirk De Waele, College van Procureurs-Generaal.....	39
1. Filosofie van het ontwerp van decreet	39
1.1. Herzieningsmogelijkheden	39
1.2. Vlotte overgang naar jeugdhulpverlening.....	40
1.3. Reacties op parketniveau.....	40
2. Voorbereidende rechtspleging	41
3. Uithandengeving.....	43
4. Samenwerkingsovereenkomsten.....	43
5. Overgangsbepalingen en inwerkingtreding	44
XV. Uiteenzetting door Jan Bosmans, Vlaams Welzijnsverbond	44
1. Evolutie van het jeugd(beschermings)recht.....	44
2. Ontwerp van decreet.....	45
3. Uitvoering als ultieme toetsing	47
XVI. Vragen van de leden.....	48
Gebruikte afkortingen.....	53

Op 7 en 14 november 2018 hield de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin twee hoorzittingen over het ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht.

Tijdens de eerste hoorzitting hoorde de commissie:

- Christian Denoyelle, voorzitter van de Nederlandstalige Advies- en Onderzoekscommissie, Hoge Raad voor de Justitie;
- Tine Suykerbuyk en Lucia Dreser, Unie van Nederlandstalige Jeugdmagistraten;
- Geert Decock, Unie van Jeugdadvocaten;
- Dries Desmet, coördinator, Vlaamse Jeugdraad; en
- Ingrid Crabbe, Oudersparticipatie Jeugdhulp Vlaanderen vzw.

Tijdens de tweede hoorzitting hoorde de commissie:

- Prof. Stefaan Pleysier, Leuvens Instituut voor Criminologie, KU Leuven;
- Bruno Vanobbergen, kinderrechtencommissaris, en Sofie Van Rumst, juriste, Kinderrechtencommissariaat;
- Kris Clijsters, beleidsmedewerker, en Gregory Ringoet, Cachet;
- Sonja Van Deynse en Stefaan Viaene, Herstelrechtelijke en Constructieve Afhandelingen;
- Wendy Vanvelthoven en Dirk De Waele, College van Procureurs-Generaal; en
- Jan Bosmans, Vlaams Welzijnsverbond.

I. Uiteenzetting door Christian Denoyelle, voorzitter van de Nederlandstalige Advies- en Onderzoekscommissie, Hoge Raad voor de Justitie

1. Rol van de Hoge Raad voor de Justitie

Christian Denoyelle omschrijft de Hoge Raad voor de Justitie als een grondwettelijke instantie die onafhankelijk werkt van parlement, regering en rechterlijke macht. De basisopdracht sinds het ontstaan is erop gericht het vertrouwen van de burger in Justitie te herstellen. Sleutels daarvoor zijn de rol in de selectie bij benoemingen en het extern toezicht op de werking van Justitie. Dat laatste gebeurt in de vorm van audits, klachtenbehandeling, onderzoek en adviezen aan parlement en regering ter verbetering van de werking van Justitie. Adviezen vertrekken vanuit twee invalshoeken. De Hoge Raad bekijkt wetteksten door de bril van de burger, en onderzoekt de impact van wet- en decreetgevend werk op de werking van het gerecht.

2. In een notendop: groen

Positief en uniek is dat aan dit ontwerp van decreet breed overleg en consultatie is voorafgegaan, in een heel transparant traject. Zelfs het voorontwerp van decreet is gepubliceerd. Ook een actualisering van het jeugdrecht vindt brede steun. Bedenking daarbij is dat er sprake is van een responsabiliseringsmodel, waarbij de verantwoordelijkheid van de jongere, de gezinnen en de maatschappij centraal staat, maar dat ook in het huidige beschermingsmodel ook al jongeren op hun verantwoordelijkheden werd gewezen en maatregelen vaak als sancties werden aangevoeld.

Ook het evidencebased werken noemt de spreker een pluspunt. Elke maatregel vergt ernstige evaluatie en moet stoelen op wetenschappelijk onderzoek. De Hoge Raad heeft dit als goede praktijk gesignaleerd aan de Franse Gemeenschap en de Brusselse Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie die ook bezig zijn aan een nieuw jeugdrecht. Het behouden van de idee van één jeugdrechter gedurende de hele procedure stemt tot tevredenheid. In het eerste advies was er

sprake van 'ernstige aanwijzingen van schuld' die een jeugdrechter in aanmerking moet nemen. Het was dan goed mogelijk dat een andere jeugdrechter ten gronde zou moeten zetelen en dat zou een enorme impact hebben op de organisatie en op de jongeren zelf. Voor het parket heeft men het nog altijd over die 'ernstige aanwijzingen van schuld', maar wanneer het over de jeugdrechter gaat, dan heeft men het over 'ernstige aanwijzingen dat verder onderzoek noodzakelijk is'. Dat werd door de Raad van State aanvaard en is een goed punt. De spreker raadt aan dit aspect nog eens goed na te kijken.

Er is ook inzake taalgebruik met een aantal opmerkingen rekening gehouden. Het begrip 'afschrift' is vervangen door 'kopie'. Er zijn nog een aantal andere niet vervangen en de Hoge Raad hoopt op bijkomende bijsturing. In de memorie van toelichting wordt ook een aantal omschrijvingen geduid.

Er wordt ook een derde vorderingsgrond ingeschreven om de overgang van jeugddelinquentie naar jeugdhulpverlening mogelijk te maken. Ook inzake moderne communicatiemogelijkheden is deels rekening gehouden met het initiële advies van de Hoge Raad. Bij de videoconferentie werd nog een kanttekening geplaatst. Videoconferentie mag geen goedkoop excuus worden om de dure en tijdrovende overbrenging van minderjarigen van de gemeenschapsinstellingen naar de rechtbank te vermijden. Er kan nog altijd druk worden uitgeoefend, zelfs als er overleg met een advocaat is. Het toepassen van videoconferentie vraagt gezond verstand. Formeel lijkt de regeling tegemoet te komen aan recente rechtspraak van het Grondwettelijk Hof. De spreker merkt op dat in het artikel over videoconferentie het begrip 'burgerlijke partijen' staat ingeschreven, terwijl er in de voorbereidende fase nog geen sprake is van burgerlijke partijen. Het kan zijn dat men het artikel ook wenst te hanteren voor de procedure ten gronde, maar men moet ervoor oppassen niet te verplichten dat er ook in de voorbereidende fase burgerlijke partijen aanwezig zijn. Dat vraagt nog nader onderzoek.

3. In een notendop: oranje

Een decreet blijft dode letter indien het niet in de praktijk kan worden omgezet, en dat vergt voldoende mensen en middelen. De capaciteit van de sociale diensten, die voortaan ook meer op het niveau van het openbaar ministerie zouden moeten opereren, moet navenant zijn. Hetzelfde geldt voor de bemiddelingsdiensten en dergelijke. De gemeenschapsinstellingen worden gesloten voor delinquentie, maar dat impliceert tegelijk dat de capaciteit in de private instellingen in het kader van de jeugdhulpverlening moet volstaan om die jongeren een plaats te bieden. Het ontwerp van decreet voert elektronische monitoring in, maar men mag niet vergeten dat voor het bestaande elektronisch toezicht bij de volwassenen er al capaciteitsproblemen zijn.

'Kruid' is een project van de Hoge Raad over helder taalgebruik. In Vlaanderen is 'Heerlijk helder' bekend van de VRT. De Vlaamse administratie nam dat over. De wet- of decreetgever moeten ook aandacht besteden aan de helderheid van de regelgeving. De spreker heeft het zelf moeilijk met dit ontwerp van decreet en dat maakt het voor de burger vrijwel onleesbaar. Dat ligt niet enkel aan woordgebruik maar ook aan structuur. Het typisch juridische taalgebruik is te complex. De verwijzingen naar artikelen in het Strafwetboek blijven moeilijk, terwijl bijvoorbeeld het ontwerp van Brusselse ordonnantie uitdrukkelijk de relevante misdrijven benoemt. De spreker merkt op dat er nergens wordt verwezen naar de drugswetgeving. Nochtans lijkt het aangewezen ook die mee te nemen. Is dat een vergetelheid of sluit men het bewust uit?

Voor wat de ambtshalve herziening betreft, wordt artikel 60 grotendeels afgeschaft. Dat gaat over de herzieningsmogelijkheid van de jeugdrechter als er zich gewijzigde omstandigheden voordoen of als er maatregelen zijn genomen.

De ene keer spreekt de tekst van een ambtshalve herziening, waarbij de jeugdrechter spontaan kan ingrijpen, de andere keer niet. Dat heeft volgens de spreker mogelijk te maken met het feit dat men duidelijkheid wil voor de jongere over het feit dat bij niet-naleving van een maatregel, er vervangende maatregelen in de plaats kunnen komen. Dat moet evenwel consequent doorgetrokken worden. Als iemand gedeeltelijk de maatregel uitvoert, is het niet duidelijk wat er gebeurt. Het artikel over het positief project beschrijft 'geheel of gedeeltelijk uitgevoerd', maar elders is dat niet het geval. De herzieningsmogelijkheden zijn niet consequent ingeschreven. In de voorlopige fase is in een vervangende maatregel voorzien. Als na verloop van tijd blijkt dat de maatregel niet langer in overeenstemming is met de reële context, dan kan de jeugdrechter toch een andere maatregel treffen. Het is goed dat men rekening kan houden met gewijzigde omstandigheden, maar in de fase ten gronde ontbreekt die herzieningsmogelijkheid. De Hoge Raad is voorstander van een duidelijke en eenvormige regeling in een artikel. Dat is ook structureel veel handiger dan bij elke maatregel te moeten zoeken naar wat kan.

De voorbereidende rechtspleging mag niet te lang duren. Het advies van de Hoge Raad maakt een vergelijking tussen de diverse regelgevingen ter zake. Alleen die van de Franse Gemeenschap is intussen ook goedgekeurd. Dat systeem is het meest flexibele. Ze spreken over 'principeel maximaal twee jaar', maar dat wordt niet gesanctioneerd met een verval. De spreker begrijpt wel waarom men een beperking wenst, maar tegelijk wijst hij erop dat bij zeer ernstige misdrijven een onderzoek wel langer kan duren dan die twee jaar. Dat moet dan bij hoge uitzondering toch kunnen.

Het evenwicht tussen maatregelen die het openbaar ministerie kan nemen en die de rechter kan nemen is, zeker wanneer we de vergelijking maken met de andere gemeenschappen, een heikel punt, ook intern. De Hoge Raad bestaat uit magistraten en niet-magistraten. Van die magistraten is ongeveer de helft lid van het openbaar ministerie en de andere helft van de rechtbank. Ook daar zit een spanningsveld. De spreker vraagt om de optie om zoveel als mogelijk bij het openbaar ministerie te leggen en zo weinig mogelijk naar de rechtbank te sturen, nog eens grondig te bekijken. De Raad van State wees erop dat met het ontwerp het openbaar ministerie een taak krijgt die aanleunt bij het rechtspreken. Uiteraard zullen de parketmagistraten dat behoorlijk en in eer en geweten doen. Maar dit debat gaat fundamenteel over de rol van het openbaar ministerie en de rechtbanken, en de onafhankelijkheid tegenover elkaar en de andere staatsmachten. De spreker wijst op een aantal principes: in de voorbereidende fase is nog geen sprake van schuld of onschuld, en geldt het vermoeden van onschuld. Volgens de tekst kan het parket optreden als het feit niet ontkend wordt, terwijl niemand verplicht mag worden om tegen zichzelf te getuigen of mee te werken aan zijn eigen vervolging.

De bijzondere motiveringsplicht is een voortdurend herhaald principe in het ontwerp van decreet. De spreker kan aannemen dat men soms vindt dat bepaalde jeugdrechters hun beslissingen karig motiveren, maar hij gaat ervan uit dat de meeste jeugdrechters hun werk wel naar behoren doen, vaak in een zeer kort tijdsbestek. De motiveringsplicht staat trouwens al in de Grondwet.

De mooie idee van de gesloten zorg is verdwenen, allicht omdat Vlaanderen niet bevoegd is voor de psychiatrie. Al vele jaren blijkt de uitvoering van het toevertrouwen aan een jeugdpsychiatrische dienst een probleem. Het is niet toevallig dat men ook nu weer de inwerkingtreding van dit artikel uitstelt.

Ook uithandengeving blijft een netelige kwestie. Men wil het principe in alle gemeenschappen behouden. Nochtans noemen internationale organisaties het een schending van de kinderrechten. De keuze is aan het Vlaams Parlement. Met

de lange plaatsingen tot zelfs de leeftijd van 25 jaar kan de Hoge Raad wel instemmen, al is het maar omdat dan het aantal uithandengevingen zal dalen. Maar of dit verlengde jeugdrecht relevant zal zijn in de praktijk is maar zeer de vraag. Wat als een meerderjarig geworden geplaatste jongere buiten mag komen of ontvlucht, en vervolgens een misdrijf pleegt? Die persoon verschijnt niet voor de jeugdrechter maar voor de onderzoeksrechter. Die beslist in de feiten of het jeugdrecht nog toegepast kan worden. De Hoge Raad staat achter het mooie principe om jongeren niet los te laten en langdurig op te volgen, ook na hun 18 jaar. Maar als die jongeren evenwel in hechtenis worden genomen na een misdrijf, komen ze in een volwassenengevangenis terecht. Christian Denoyelle weet niet of dat federaal of Vlaams op te lossen is.

In Brussel zal het zeer voelbaar zijn dat de verschillende gemeenschappen er ook andere wetgeving op nahouden. De spreker wijst erop dat door de Hoge Raad pas ook een eerste advies verstrekt is aan de Brusselse Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie over een voorontwerp van ordonnantie over het jeugdrecht. Daar probeert men de verschillende zienswijzen van de gemeenschappen te verenigen, maar dat valt niet mee. Dat is natuurlijk het gevolg van de staatsstructuur, maar de praktische toepassing en verschillende gevolgen zijn aan de burger in elk geval zeer moeilijk uit te leggen.

4. In een notendop: rood

De memorie van toelichting noemt dit ontwerp van decreet een kaderdecreet. Een aantal maatregelen wil men later invullen. De spreker wijst erop dat men balanceert op het randje van het jeugdstrafrecht. Het is een fundamenteel rechtsbeginsel dat wat een rechter kan beslissen in het decreet staat en niet in de memorie van toelichting. Het is juridisch onmogelijk en onaanvaardbaar dat men zijn verantwoordelijkheid voor zich uitschuift, en pas later vage concepten concreet gaat invullen aan de hand van een besluit van de Vlaamse Regering.

Er zijn zowel door de Hoge Raad voor de Justitie als door de Raad van State opmerkingen geformuleerd bij de vaagheid van begrippen. Is de delegatie van het Vlaams Parlement aan de Vlaamse Regering voldoende precies? Er wordt verwezen naar een positief project, maar wat dat concreet inhoudt, is onduidelijk. Het decreet van de Franse Gemeenschap is wat dat betreft veel duidelijker. Met de definitie van de ambulante reactie weet men alleen dat een jongere niet zal overnachten in een instelling. Over de elektronische monitoring lopen de visies enigszins uiteen, zo bleek in de pers. Het is noodzakelijk om van in het begin in het ontwerp van decreet te zeggen waarover het precies gaat. Alleen de praktijk zal uitwijzen of men voor of tegen die elektronische monitoring kan zijn. Zoals het thans verwoord is, lijkt het het legaliteitsbeginsel te schenden.

De toegankelijkheid tot de programma's is een andere moeilijkheid. Men wil alles later concretiseren en in modules gieten. De mogelijkheden van de jeugdrechter kunnen zo danig beperkt worden. Bij de plaatsing onder een regeling van drie, zes of negen maand is er sprake van 'maximaal' om de indruk te wekken dat het ook om 2,5 maanden kan gaan en de jeugdrechter op maat van de jongere kan werken, terwijl dat niet zo is. De Vlaamse Regering zegt de facto dat de betrokken jongere niet mag toetreden tot het programma omdat hij niet aan zekere voorwaarden voldoet. Het programma duurt drie maanden en men kan daar dus niets mee aanvangen. Dat het Vlaams Parlement en de Vlaamse Regering de jeugdrechters enige sturing willen geven, is misschien begrijpelijk vanuit managementoogpunt, maar werken-op-maat kan moeilijker worden.

De terbeschikkingstelling is sinds het voorontwerp van decreet volledig uitgewerkt, maar de Hoge Raad vindt dat men met een opvolging tot tien jaar na de plaatsing wel heel erg ver gaat. Bovendien kan er in die periode zelfs nog een

nieuwe plaatsing worden opgelegd. De betrokkenen zijn dan soms al ouder dan 25 jaar. Is dat wat het Vlaams Parlement wil?

5. Suggesties

Naast enkele taalcorrecties in voetnoten, raadt Christian Denoyelle aan de Vlaamse Regering de mogelijkheid te geven om te specificeren hoe alle medisch-psychologische onderzoeken zouden moeten verlopen en wat er in de verslagen zou moeten staan, ook bij uithandengeving bijvoorbeeld.

6. Besluit

Het ontwerp van decreet kan nog verbeterd worden. De spreker beveelt aan de definities op te nemen in het ontwerp van decreet, op te passen met delegaties aan de Vlaamse Regering omdat men bezig is met jeugddelinquentierecht dat aanleunt bij het strafrecht, te voorzien in een soepel herzieningsmechanisme, de rol van het openbaar ministerie en de jeugdrechter opnieuw te overwegen, Brussel niet te vergeten, de terbeschikkingstelling nogmaals te evalueren en te zorgen voor eenvormigheid van de medisch-psychologische onderzoeken.

II. Uiteenzetting door Tine Suykerbuyk en Lucia Dreser, Unie van Nederlandstalige Jeugdmagistraten

Tine Suykerbuyk zegt dat de Unie zich volmondig kan aansluiten bij de positieve aspecten en de pijnpunten van het ontwerp van decreet. Ze beperkt zich tot enkele punten die in hun advies zijn opgenomen.

Een eerste opmerking gaat over de complexiteit van procedures en voorschriften, en over de versnippering. De teksten omvatten diverse inconsequenties en onduidelijkheden. Dat moet worden aangepakt om te voorkomen dat de jeugdrechter of het openbaar ministerie geval per geval de puzzel moet leggen.

Het systeem van bemiddeling is vrij complex en kan voor onnodige verzwaring van de werklast zorgen, zonder meerwaarde. Als een zaak bij de jeugdrechtbank aanhangig wordt gemaakt, geldt een zogenaamde negatieve motiveringsverplichting om aan te geven waarom er niet gekozen wordt voor bijvoorbeeld herstelbemiddeling. Dat noemt de spreekster een lege doos. Het is al aangeboden door het openbaar ministerie, die vervolgens doorverwijst naar de jeugdrechter omdat herstelbemiddeling niet mogelijk geacht wordt. Waarom moet op dat niveau nog een motivatie gegeven worden om aan te geven dat het ook op het niveau van de jeugdrechtbank niet gebeurt? Men is daarom voorstander van het bestaande systeem, waarbij het de facto wordt aangeboden. Als het niet in iets positiefs resulteert, dan gaat het dossier naar de jeugdrechter. Die krijgt op dat moment de volheid van bevoegdheid om te oordelen en de zaak aan te pakken.

Bij het horen door de jeugdrechter, wordt verwacht dat er onmiddellijk een verslag wordt opgesteld. Op een halve dag passeren soms vier of vijf minderjarigen de revue. Er moet dan onmiddellijk een beschikking opgesteld worden, onder meer voor een plaatsing. Everberg neemt jongeren niet op zolang er geen beschikking is. De motivering staat doorgaans duidelijk in de beschikking. De meerwaarde van een extra verslag ontgaat Tine Suykerbuyk volkomen. Bovendien is het niet haalbaar dergelijk verslag onmiddellijk op te stellen en mee te geven. De termijnen zijn verlengd, maar moeten wel gerespecteerd worden, en de tijdsdruk is vaak zeer groot.

De procedure inzake oriëntatie in de voorbereidende fase vereist dat binnen de tien dagen advies verstrekt wordt als een jongere in oriëntatie wordt opgenomen, wat bijzonder kort is. Een andere bedenking daarbij is de vrees dat een advies slechts vanuit één invalshoek wordt gegeven, met name van de jongere en de ouders. Voor iets anders is de termijn te kort. Bovendien loopt er ook nog een strafrechtelijk onderzoek, waarin de gemeenschapsinstellingen vooralsnog geen inzage hebben. Dat lijkt in het kader van het geheim van het onderzoek ook niet opportuun. Die elementen worden evenwel niet in rekening gebracht bij het opstellen van het bewuste advies. Dat wringt voor de jongere en ook voor de jeugdrechter.

De procedure zelf vraagt om een betere uitwerking. Ze verschilt naargelang het advies van de gemeenschapsinstelling. Als het positief is en er van vrijlating sprake is, moet de jongere niet gehoord worden. Oproepingen moeten gebeuren binnen een termijn van 48 uur. Het lijkt beter om meteen een datum voorop te stellen.

Ook de procedure inzake oriëntatie in de fase ten gronde is niet altijd even logisch. Men kan een bepaalde maatregel opleggen, maar men kan er nadien niet meer op terugkomen. Oriëntatie opleggen in de fase ten gronde doet al vragen rijzen. Het is typisch iets voor de voorbereidende fase. Als uit de oriëntatie blijkt dat gesloten begeleiding nodig is, kan dat niet meer. Oriëntatie kan ook worden opgelegd als vervangende maatregel van een maand. De Unie is vragende partij voor vervangende maatregelen en plaatsingsmaatregelen, maar is er tegelijk niet van overtuigd dat daarvoor de oriëntatie het meest geschikt is. Sommige jongeren voeren uit nonchalance hun maatregel in gemeenschapsdienst niet uit. Zij hebben een signaal nodig dat dat niet kan. Dan kan een time-out in een gemeenschapsinstelling gedurende één of twee weken wel tellen. Daarvoor is geen oriëntatie met bijhorend onderzoek nodig. Als het gaat om jongeren die nog naar school gaan, en verder een min of meer normaal parcours lopen, is het aangewezen om dat niet te ondermijnen. De Unie vraagt om dat punt opnieuw te overwegen.

Doorverwijzing naar de jeugdhulpverlening is positief, maar in het ontwerp van decreet is nog niet duidelijk omschreven hoe dat moet. De Unie is alvast vragende partij om dat niet via de brede instap te doen. Ook dat punt vergt verdere uitwerking.

Lucia Dreser begrijpt de logica om artikel 60 van de Jeugdwet te wijzigen en deels af te schaffen. Het is van belang dat een jongere weet waar hij aan toe is en dat er niet oneindig wordt gewerkt in het kader van een MOF-dossier als er een onderliggende problematische opvoedingssituatie is. De praktijk toont aan dat de jeugdrechters daarmee al rekening houden. De reactie op het jeugddelict houden ze heel kort. Werken met jongeren vergt soepelheid. Schakelen van de ene naar de andere maatregel moet snel kunnen. In het ontwerp van decreet wordt voor bepaalde situaties voorzien in een herzieningsmogelijkheid, maar dat is beperkt en de logica is vaak zoek. Het systeem is complex, wat de rechtszekerheid niet ten goede komt. Er wordt niet voorzien in een algemeen initiatiefrecht voor de minderjarige of de ouders. Dat druist in tegen de doelstelling van het ontwerp van decreet om de participatie van minderjarigen in te schrijven. De Raad van State prefereert een algemeen systeem van herziening. De jeugdrechter kan de opgelegde sancties verzwaren of verlichten binnen de termijnen die decretaal zijn aangegeven.

Lucia Dreser illustreert hoe ingewikkeld het voor de jeugdrechter wordt om consequent en adequaat op te treden. Een jongere pleegt een handtasdiefstal en komt voor het eerst in aanraking met de jeugdrechter. Er zijn niet veel problemen en hij krijgt een socialevaardigheidstraining opgelegd als lichte

voorwaarde. Vervult de jongere die goed, dan wordt het dossier bij de jeugdrechtbank doorgaans afgesloten. De termijn daarvoor is gemiddeld acht maanden. Die doelstelling van het ontwerp van decreet haalt de jeugdrechtbank al.

Het is ook mogelijk dat de jongere met de training begint maar het niet leuk vindt over zichzelf te moeten praten omdat hij nogal stil is van aard. Misschien weet de jongere dat er ook gemeenschapsdienst mogelijk is, en dat hij onder meer in een dierenasiel kan werken. Onder de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade, vormt het geen enkel probleem voor de jeugdrechter om die switch te maken en rekening te houden met de persoonlijkheid van de jongere. Met het nieuwe systeem is het niet zeker of dat nog kan. Men zou kunnen stellen dat dat een verzwarende van de situatie inhoudt.

Het is problematisch dat een minderjarige in het kader van de voorlopige fase een gemeenschapsdienst tot zestig uur opgelegd kan krijgen, wat nog bezwaarlijk als voorlopige maatregel kan gelden. Het is veeleer een sanctie. De gemeenschapsdienst moet gebeuren op een woensdagnamiddag en dat betekent dat er ongeveer twintig namiddagen in beslag worden genomen of bijna een half schooljaar lang. Dan moet de jongere nog ten gronde voor de jeugdrechter verschijnen. De termijnen waarbinnen de dagvaarding moet gebeuren zijn ook heel kort. Kort op de bal spelen van in de voorlopige fase, impliceert uitstel op de fase ten gronde. De jeugdrechter kan dat op twee manieren doen. Hij kan dat op het zittingsblad naar een andere zitting laten verplaatsen, of hij kan dat met een vonnis. Dat betekent wel dat men de jongere met een strafblad opzadelt. Dat lijkt niet de bedoeling.

Een andere mogelijkheid is een jongere die, na al in aanraking te zijn geweest met de jeugdrechter, nieuwe feiten pleegt. Het parket acht het niet meer nodig om de jeugdrechter in de voorlopige fase te betrekken. Ze treden meteen op ten gronde. De jeugdrechter legt dan meteen voorwaarden ten gronde op. Als de jongere de voorwaarden niet nakomt, zijn er drie mogelijkheden. Er kan een ambulante sanctie opgelegd worden. Er kunnen nieuwe voorwaarden opgelegd worden. De jongere kan naar een oriëntatie gericht worden. Als de jongere verder gesloten begeleiding behoeft, dan rijst het probleem dat de oorspronkelijke maatregel niet meer kan worden herzien. Volgens de memorie van toelichting kan de jongere wel toevertrouwd worden aan de gemeenschapsinstelling, mits dat bij voorbaat opgenomen was in het pakket van maatregelen. Dat gebeurt dan om bij niet-opvolging van een maatregel de volgende stap te kunnen zetten. De herzieningsmaatregelen die men wou afschaffen, worden zo impliciet heringevoerd. De spreker pleit voor het behoud van artikel 60 zodat de jeugdrechter een maatregel steeds kan herzien binnen de decretaal vastgestelde termijnen. Dat maakt het mogelijk jongeren een signaal te geven en geen gevoel van straffeloosheid te geven.

De Unie van Jeugdrechters mist logica in het geheel. Dat blijkt ook uitgebreid in het advies waarin de specifieke bepalingen voor de voorlopige fase en de behandeling ten gronde zijn aangehaald. Een eenvoudige oplossing is één bepaling inschrijven die de jeugdrechter toestaat binnen decretaal bepaalde termijnen een maatregel te herzien. Het is niet de bedoeling de jeugdrechter een catalogus te geven met maatregelen waaruit kan worden gekozen. Laat de jeugdrechter bij voorkeur toe om, rekening houdend met de concrete situatie, te kiezen in functie van de persoonlijkheid van de minderjarige. Lucia Dreser pleit ervoor de herzieningsmogelijkheden aan te passen.

Tine Suykerbuyk gaat nog kort in op de rechtswaarborgen voor het hoorrecht. Zowel minderjarige als ouders moeten de gelegenheid krijgen om gehoord te worden. Ook die bepaling wordt versnipperd in het ontwerp van decreet. Soms wordt het hoorrecht expliciet opgenomen, maar het ontwerp van decreet is niet consequent. De Unie van Jeugdmagistraten pleit ervoor om artikel 52ter uit de Jeugdbeschermingswet te behouden of in aangepaste vorm op te nemen zodat beslissingen bij verstek mogelijk blijven als ouders of minderjarigen weigeren om te verschijnen. Eenmaal men doorheeft dat er geen beslissing kan worden genomen wanneer men niet verschijnt, dan zijn de gevolgen niet te overzien.

De rol van de jeugdrechter ten aanzien van die van het parket is een heikele kwestie waarover ook in de Unie van Jeugdmagistraten discussie leeft. De jeugdrechters vinden het vooral van belang dat het onderscheid tussen hun bevoegdheden en die van het parket groot genoeg blijft. Het parket moet een constructief traject kunnen afleggen met een minderjarige en mag derhalve geen rechtsprekende functie krijgen.

Het is niet altijd even duidelijk omschreven hoe het zit met de bijstand van een raadsman. De jongere moet worden bijgestaan maar soms is expliciet aangegeven dat het niet mag. Andere keren wordt het niet vermeld. Algemeen geldt dat er meer eenduidigheid moet zijn in het ontwerp van decreet. Het mag niet telkens een puzzel worden om te weten wat wel of niet kan.

Als Brussels jeugdrechter huivert *Tine Suykerbuyk* bij de idee dat kortelings vier verschillende jeugddelinquentiesystemen van kracht worden, die allemaal samenkomen in Brussel. Als jongeren uit verschillende gemeenschappen samen betrokken raken bij dezelfde feiten, zal het niet mogelijk zijn om dezelfde maatregelen op te leggen aan al die jongeren. Dat is niet te verantwoorden aan ouders en jongeren.

Een volgende vraag is hoe de gemeenschapsinstellingen dat zullen aanpakken. De nieuwe Brusselse ordonnantie legt andere termijnen op dan Vlaanderen, dat duidelijk met bepaalde trajecten en methodieken werkt. Hoe passen de Brusselaars in dat systeem? Ook dat komt in Brussel samen, met jongeren die in dezelfde instellingen terechtkomen voor dezelfde feiten, maar met andere termijnen en methodieken. Er is minstens nood aan een doorgedreven samenwerkingsakkoord.

III. Uiteenzetting door Geert Decock, Unie van Jeugdadvocaten

Geert Decock geeft aan dat de Unie van Jeugdadvocaten voor minstens 95 percent kan ondersteunen wat er al is gezegd. Het is de bedoeling om constructief, magistratuur en advocatuur samen, opmerkingen mee te geven om in overweging te nemen vooraleer dit ontwerp van decreet zijn uitwerking krijgt. De werkgroep Jeugdsanctierecht is niet uitgenodigd, maar de tekst van de werkgroep Jeugdsanctierecht geeft grotendeels de punten weer die ook door de jeugdadvocatuur ondersteund worden.

Een pluspunt in het ontwerp van decreet is dat het jeugdbeschermingsmodel verlaten wordt voor een verantwoordelijkheidsmodel van jongeren. Dat impliceert dat men alle consequenties van dergelijk model moet meenemen. Het belangrijkste topic daarin is het punt van de rechtswaarborgen. Wie een minderjarige verantwoordelijk noemt en stelt dat hij een delict pleegt en niet langer een als misdrijf omschreven feit, en wie stelt dat een minderjarige gestraft kan worden, moet de vergelijking maken met volwassenen die een misdrijf plegen en daarvoor gestraft kunnen worden. Als er rechtswaarborgen ingebouwd

worden, moeten die ook minimaal dezelfde zijn als voor volwassenen. Dat is op aardig wat punten niet zo, meent de Unie van Jeugdadvocaten.

Inzake rechtswaarborgen komt legaliteit aan bod, naast proportionaliteit, subsidiariteit, het vermoeden van onschuld en de rechtsbijstand. Het ontwerp van decreet schenkt veel aandacht aan de ondersteuning van de minderjarige in zijn contacten met de jeugdrechtbank, maar evenzeer met het openbaar ministerie en dat vindt de Unie van Jeugdadvocaten goed. Of het zo opportuun is dat zoveel bevoegdheden aan dat openbaar ministerie zijn toebedeeld, valt nog te bezien en krijgt eerder een negatieve respons.

Met betrekking tot het al dan niet verplicht verschijnen van een minderjarige geeft de spreker mee dat Europese rechtspraak stelt dat het in een aantal situaties mogelijk blijft dat de advocaat de minderjarige vertegenwoordigt, wat niet uitsluit dat een jeugdrechter eist om de betrokkene te zien. De advocatuur moet dan zijn verantwoordelijkheid opnemen en ervoor zorgen dat de minderjarige ook effectief verschijnt. De bijstandsregeling is verder een positief punt.

Bij het legaliteitsprincipe stipt Geert Decock aan dat regelgeving duidelijk moet zijn. De advocatuur moet correct kunnen inlichten over de mogelijkheden en wat zowel parketmagistraat als jeugdrechter kunnen beslissen. In nogal wat gevallen moet men evenwel eerlijk toegeven niet te weten wat het ontwerp van decreet precies bedoelt. Zo is de ambulante maatregel herhaaldelijk aangekaart, ook bij het kabinet, maar de antwoorden blijven vaag. Een maatregel moet duidelijk en eenduidig opgenomen zijn.

Ook vervolgtraject als begrip levert hetzelfde probleem op, net als terbeschikkingstelling. Niemand weet wat het precies inhoudt. Er is ook geen invulling voor het delictgericht werken met ouders. Het ontwerp van decreet stelt dat er diensten erkend en gesubsidieerd zullen worden voor het werken met ouders in de delictgerichte context. De advocatuur heeft geen zicht op de diensten waarover het gaat en veronderstelt dat dit niet op 1 januari 2019 in voege kan treden. Er zijn nog geen diensten om dergelijke werking verzocht. De HCA's zijn er alvast niet voor uitgenodigd. In de erkenningsbesluiten is er geen sprake van.

Het belangrijkste element is het vermoeden van onschuld. Het uitgangspunt is dat zolang de schuld niet bewezen is, de mogelijke verdachte onschuldig blijft. De advocatuur heeft het moeilijk met de aan het openbaar ministerie toegekende bevoegdheden, en verkiest het behoud van de wetgeving van 1965. De bevoegdheden van het parket blijven daarin beperkt tot beoordeling van het misdrijf, beslissen tot seponering en de minderjarige een waarschuwingsbrief sturen om samen met de ouders een gesprek te voeren. Er is geen sprake van enige sanctioneringsbevoegdheid. In dit ontwerp van decreet kan het openbaar ministerie voorwaarden opleggen. Ze zijn gespecificeerd, zoals leerprojecten van 30 uur. Dat gaat te ver voor de advocatuur die van oordeel is dat zelfs een positief traject niet tot de bevoegdheid van dat openbaar ministerie behoort maar aan de jeugdrechter toekomt. Als een procureur van oordeel is dat er een groter gevolg moet zijn dan een waarschuwingsbrief, dan moet de jeugdrechter gevat worden. Bij een eerste voorleiding kan samen met de advocaat een invulling gegeven worden aan het positief project.

Voorgaande versies stelden nog altijd dat het belangrijk is te zoeken naar buitengerechtelijke reacties, wat waardevol is en ook gebeurt. Een parketmagistraat probeert allicht een jongere door te sturen naar de jeugdhulpverlening als hij oordeelt dat er niets speciaals moet gebeuren. Dat is een buitengerechtelijke afhandeling. Dat was de initiële formulering. In de laatste versie wordt voorrang gegeven aan de afhandeling op parketniveau. Dat druist in tegen de scheiding

der machten, het vermoeden van onschuld als principe en het stoot de advocatuur zwaar tegen de borst.

Het vermoeden van onschuld is doorgetrokken, maar in de voorlopige fase bestaat de mogelijkheid om een gemeenschapsdienst of leerproject van zestig uur op te leggen. Een leerproject heeft een andere visie en kan net, maar gemeenschapsdienst is een sanctie. Er loopt al een discussie over het begrip 'gemeenschapsdienst' sinds 2006. Het Hof van Cassatie oordeelde tien jaar eerder dat het kan als dat beschouwd wordt als een soort onderzoeksmaatregel. Dan is het mogelijk in de voorlopige fase en geldt het vermoeden van onschuld. De initiële vijftien uur werden in 2006 dertig uur en die optie wordt door heel wat jeugdrechters gehanteerd. Thans wordt voorgesteld dat uit te breiden tot zestig uur in die voorlopige fase. Dat is een strafmaatregel en niet langer te combineren met het vermoeden van onschuld. Als het tot dertig uur beperkt blijft, dan kan de jeugdadvocatuur zich daarin vinden. Het afhandelen van een dossier na vervulling van de dertig uur zonder verdere zitting, vervalt als er een uitbreiding tot zestig uur komt. Dat komt neer op een effectieve strafverzwaring en een verdubbeling van de bestraffing voor dezelfde feiten. Het is aan de decreetgever om de juiste boodschap te geven en er niet vanuit te gaan dat de jeugdrechter niet de facto het maximum moet toepassen. De jeugdrechters moeten het goedgekeurde decreet toepassen en krijgen carte blanche om die strafverzwaring aan te wenden.

De duur van de voorbereidende rechtspleging laat de spreker in het midden. De duur is beperkt tot zes maanden, aanvullend afhankelijk van de voorwaarden, één jaar, en uitzonderlijk twee jaar. Er is gekozen voor rechtszekerheid vanuit de positie van de cliënt. Dat kan in sommige situaties een probleem opleveren, maar krijgt wel de steun van de advocatuur. De rechtszekerheid is belangrijker dan eventuele problemen bij uitzonderlijk zware dossiers.

Het probleem met de voorbereidende fase is de mogelijkheid van een door de jeugdrechter opgelegde gesloten oriëntatie. Geert Decock verwacht een kopie van de 'Everbergplaatsing', maar dan staat men na tien dagen weer bij de jeugdrechter in plaats van na vijf dagen. Er kan mee gewerkt worden maar het zal niet eenvoudig zijn. De advocatuur verwacht grotere moeilijkheden met wat nadien komt. Er is een maand gegeven en het ontwerp van decreet voorziet daarna in gesloten begeleiding voor drie, zes of negen maanden. Er staat niet dat het gaat om drie maanden, plus drie maanden, plus drie maanden. Het zal gaan om programma's van drie, zes of negen maanden. Als de jeugdrechter op basis van de problematiek, het advies van Everberg of van de gesloten oriëntatie kiest voor gesloten begeleiding voor negen maanden, dan valt dat onder de voorlopige fase en onder het vermoeden van onschuld. Het ontwerp van decreet spreekt niet van een terugkommoment. Er is geen toetsing van de voorlopige plaatsing. De geldende regeling bepaalt vooralsnog dat een jongere naar een gesloten instelling gaat voor drie maanden, wat dan met drie maanden verlengd kan worden en nadien nog telkens met een maand.

Een herziening wordt uitgesloten. Er wordt eigenlijk een soort jeugdstrafrecht geïnstalleerd, maar dan moeten dezelfde rechtswaarborgen gelden als voor volwassenen. Een volwassene die door de onderzoeksrechter in voorhechtenis wordt genomen, komt na vijf dagen voor de raadkamer en daarna elke maand opnieuw, om te toetsen of verdere aanhouding nodig is. De minderjarige zit vast voor negen maanden zonder toetsing en dat zal een probleem worden eenmaal de Europese regelgeving in voege treedt in juli 2019. Om te vermijden dat daar procedures volgen, verzoekt de advocatuur het probleem aan te pakken.

Een ander heikel punt is de vraag of de plaatsing in de voorlopige fase, bij volwassenen het voorarrest, verrekend wordt op de ultieme toemeting. De

jeugdrechter kan in zijn uitspraak ten gronde gesloten begeleiding van twee, vijf of zeven jaar opleggen. Een jongere heeft dan al een maand oriëntatie en negen maand gesloten begeleiding achter de rug, en mogelijks al een jaar in een gesloten instelling. Wordt de gesloten begeleiding van zeven jaar dan eigenlijk acht jaar? Met die opmerking is nog niets gebeurd.

Als een regelgeving gesloten begeleiding – met name opsluiting – mogelijk maakt met daarna nog terbeschikkingstelling, rijst de vraag waarom uithandengeving nog nodig is. Uithandengeving is bovendien in strijd met de kinderrechten. Recent is onderzoek verschenen over de contraproductiviteit van de uithandengeving. Er is objectief geen enkele reden om dat te behouden. De spreker huivert bij de gedachte dat een jongere beter af is met uithandengeving en twee jaar effectief in het volwassenenrecht dan met zeven en uiteindelijk acht jaar opsluiting onder het jeugdsanctierecht.

Geert Decock sluit zich uitdrukkelijk aan bij de oproep om artikel 60 opnieuw op te nemen, met de mogelijkheid van herziening. Alles is beschouwd vanuit de proportionaliteit en de maatregelen zijn beperkt in de tijd. Men kan niet oneindig herzien vanuit de beschermingsfilosofie, maar daarvoor is er de derde vorderingsgrond. Na de MOF-procedure kan een VOS-procedure gestart worden. Daarmee is men tevreden. De minderjarige wordt bestraft voor zijn misdrijf in die procedure. De rest is een andere procedure. Er heerst tevredenheid over het duiden van de maximale termijn van de sanctie, maar er is geen reden om de herzieningsmogelijkheid af te schaffen. In de Brusselse ordonnantie is er te allen tijde ruimte voor een vraag tot herziening, ook door ouders en de minderjarige. Vooralsnog geldt een herziening naargelang zwaarte en leeftijd op vastgelegde termijnen. Het is onontbeerlijk om de mogelijkheid op basis van nieuwe feitelijkeheden opnieuw in te bouwen.

Taal blijft een moeilijk punt. De vraag is al eerder aan het kabinet gesteld om een ontwerp van decreet te schrijven in begrijpelijke taal. De eerste versie was schabouwelijk, maar ook de derde versie vergt wat werk. Heel wat zaken zijn niet accuraat geschreven. De advocatuur krijgt met de tekst van het ontwerp van decreet niet uitgelegd hoe het zit.

IV. Vragen van de leden

Elke Van den Brandt zat na lectuur van het ontwerp van decreet met enkele kritische bedenkingen, maar na de uiteenzettingen is ze ongerust. Het lijkt geen goed idee om met dit ontwerp van decreet verder te gaan. Aangezien dit ontwerp van decreet over de rechten van jongeren gaat, hoopt ze op bereidheid om deze tekst te herwerken. Achter dit ontwerp van decreet schuilen heel wat politieke compromissen. Er is te weinig geredeneerd vanuit het standpunt van de jongere of het gerecht. Dit ontwerp van decreet brengt niet het beste maar het slechtste van Welzijn en Justitie samen.

Er is een politieke consensus over het uiteenhalen van VOS en MOF. In het voortraject maakte Elke Van den Brandt kritische bedenkingen bij de formulering, maar thans is er de derde vorderingsgrond. Volstaat de derde vorderingsgrond om het onderscheid te maken? Is dat werkbaar? Zorgt de derde vorderingsgrond ervoor dat het hulpverleningstraject van de jongere niet verdwijnt? Van een slachtoffer van een tienerpooier kan met wat slechte wil immers ook gezegd worden dat hij/zij feiten heeft gepleegd.

In tal van adviezen staat dat dit ontwerp van decreet dode letter blijft zonder capaciteit om de maatregelen uit te voeren. Hoe acuut is de situatie? Wat betekent het plaatsgebrek concreet? Wat gebeurt er met een jongere als er geen

plaats is in de gesloten voorzieningen? Hoe is dat probleem de afgelopen jaren geëvolueerd?

Dat Brussel een kluwen is, is evident maar ook jammer. Het systeem dat in Brussel wordt vooropgesteld lijkt helderder en flexibeler. Biedt de huidige staatsstructuur de mogelijkheid om beide systemen op elkaar te laten passen? Vergt dat fundamentele herzieningen? Een Brusselse jongere die door de jeugdrechter naar een gemeenschapsinstelling wordt gestuurd, moet er ook echt op zijn plaats zitten.

Hoe kunnen alle rechtswaarborgen gegarandeerd zijn bij een videoconferentie? In welke omstandigheden kan het meerwaarde bieden? Hoe kan dat decretaal vastgelegd worden? In welke omstandigheden moet het vermeden worden? De videoconferentie mag nooit een besparing zijn omdat de jongere niet meer verplaatst hoeft te worden.

Waarom is elektronisch toezicht een goed idee? Zal dat effect hebben? Er moet begeleiding zijn tijdens het elektronisch toezicht zodat met de jongere gewerkt kan worden.

Elke Van den Brandt hoopt dat de uithandengeving nog uit het ontwerp van decreet verdwijnt. Een straf van zeven jaar is hallucinant lang voor een jongere.

Lorin Parys zegt dat een parlement dat zichzelf ernstig neemt, grondig moet nadenken over de verbeteringen die zijn aangereikt. Sommige voorstellen zijn evidenties terwijl andere – zoals de bevoegdheden van parket en jeugdrechter – een politieke afweging vereisen.

Hetzelfde geldt voor de algemene herzieningsmogelijkheid. Er kunnen bedenkingen gemaakt worden bij de huidige formulering maar dit ontwerp komt tegemoet aan een terechte bezorgdheid. Een verantwoordelijkheidsmodel veronderstelt immers rechtswaarborgen, wat impliceert dat een maatregel niet voortdurend bijgestuurd kan worden. Dat daar andere visies over zijn, is interessant. Daarmee zal met de nodige zorg worden omgesprongen.

Bert Moyaers begrijpt dat het jeugddelinquentierecht niet verengd mag worden tot een veiligheidsvraagstuk. Het beoogt integendeel de herintegratie van de jongere in de samenleving. Uit de uiteenzettingen blijkt echter dat vrijheidsberoving centraal staat. Verdienen subsidariteit en rechtswaarborgen geen voorrang? Krijgen deze aspecten voldoende aandacht in het ontwerp van decreet?

Ouders en opvoedingsverantwoordelijken actief betrekken bij de reactie op een jeugddelict is evident. Dat een jeugdrechter hen daar dwingend op appelleert, is zinvol en constructief. Zijn er daartoe voldoende garanties?

Katrien Schryvers zegt dat in de duidelijke uiteenzettingen tal van elementen naar voren zijn geschoven. Er is telkens gewezen op het spanningsveld tussen openbaar ministerie en jeugdrechter. De spreekster beaamt dat het evenwicht tussen beide bewaakt moet worden, maar wijst tegelijk op de huidige toestand: ofwel wordt een dossier doorverwezen naar de jeugdrechter ofwel wordt een dossier geseponeerd. Het ontwerp van decreet voegt daar een maatregel door het openbaar ministerie aan toe.

Christian Denoyelle twijfelt aan de mogelijkheid om VOS en MOF duidelijk te scheiden. Alles wordt bepaald door de wijze waarop een situatie wordt bekeken. Een jongere die zijn moeder slaat, is verontrustend. De vraag rijst immers hoe het zover is kunnen komen. Tegelijk is er sprake van een misdrijf. De factoren die tot het misdrijf leiden, moeten worden aangepakt. Die factoren houden

verband met persoonlijkheid en context, maar staan niet los van elkaar. Een sanctie op maat van de jongere houdt rekening met de context. In de praktijk zal het onderscheid vooral bepaald worden door de beschikbare capaciteit en middelen. Een jeugdrechter zoekt immers een oplossing voor het probleem waarvoor hij zich geplaagd ziet. Als er capaciteit is in de gesloten instellingen, zullen daar meer jongeren naartoe gestuurd worden.

Het antwoord op de vraag of er voldoende capaciteit en middelen zijn, kan beter door de jeugdmagistraten beantwoord worden.

De bepalingen over de videoconferentie zijn beter geformuleerd dan in het voorontwerp. De discussie of het in overeenstemming is met de bepalingen van het Grondwettelijk Hof blijft onbeslecht. Het belangrijkste is dat het de minderjarige en zijn advocaat toekomt te kiezen. Een videoconferentie kan niet worden opgelegd. Het is een opportuniteitsvraag. Bij misbruik moeten advocatuur en magistratuur hun rol spelen. De criteria lijken overeen te stemmen met wat het Grondwettelijk Hof hierover zegt. De spreker ziet persoonlijk geen grote problemen. Hij herhaalt zijn opmerking over de burgerlijke partij.

Elektronisch toezicht mag niet stigmatiseren. Om te weten of daaraan is voldaan, is het belangrijk te weten wat men ermee wil bereiken en hoe het er in de praktijk zal uitzien. Omdat het ontwerp van decreet dat niet bepaalt, kan de spreker zich niet uitspreken. Alles hangt van de uitvoering af. Hoe ziet de begeleiding er bijvoorbeeld uit?

De rol van het openbaar ministerie is fundamenteel. In welke mate kan het openbaar ministerie handelingen stellen die aanleunen bij een rechtsprekende functie? Deze vraag gaat over de fundamenteën van de rechtsstaat. De visie van Geert Decock is heel duidelijk.

Tine Suykerbuyk zegt dat VOS en MOF uit elkaar halen niet eenvoudig en evenmin in alle dossiers mogelijk is. Dit ontwerp van decreet bepaalt dat jeugdrechters bij het nemen van maatregelen rekening mogen houden met de ernst van de feiten, maar ook met persoonlijkheid en leefomgeving van de minderjarige.

Als VOS en MOF uit elkaar worden gehaald, moet erop worden toegezien dat er geen twee systemen naast elkaar werken met hetzelfde gezin. Er moet overleg en afstemming zijn. Voor de jongere, zijn ouders of zijn opvoedingsverantwoordelijken moet duidelijk zijn wie waaraan werkt.

Het ontwerp van decreet verplicht een motivering overeenkomstig een opgelegde volgorde. Dergelijke bepalingen zullen leiden tot standaardmotiveringen. *Tine Suykerbuyk* vraagt de nodige vrijheid.

Er zijn momenten dat jeugdrechters gedurende weken geen plaats vinden. Op andere momenten is dat probleem veel kleiner. De oorzaak daarvan is onbekend. De jeugdmagistraten beschikken niet over cijfers. Als er geen plaats is, kiezen jeugdrechters voor een lichtere maatregel. In sommige gevallen – bijvoorbeeld een jongere die zijn voorwaarden al herhaaldelijk heeft geschonden – is een plaatsing de enige optie. In dergelijke dossiers wordt de plaatsing uitgevoerd zodra er plaats is. Soms is dat al na enkele dagen. In andere gevallen is het meer dan een week wachten. Zowel voor de jongere als voor de maatschappij is dat echter moeilijk vatbaar. Ook voor VOS-jongeren is er een capaciteitstekort waardoor het moeilijk is om een jongere (continu) op de aangewezen plaats te krijgen.

Elektronisch toezicht houdt een dubbel risico in. Het kan stigmatiseren maar ook statusverhogend werken. Dat mag bij de uitvoering niet uit het oog verloren worden.

De eerlijkheid gebiedt aan te halen dat er ook in het parket discussie is over de rol van het openbaar ministerie. De vrees is dat het onderscheid tussen openbaar ministerie en jeugdrechtbank vervaagt. Dat vergt verdere discussie.

Een dossier van een jongere die een minuscuul feit pleegt, kan door het parket afgehandeld worden. Een jongere wordt voor een jeugdrechter gebracht als het aangewezen is de jongere duidelijk te maken dat het zo niet verder kan, bijvoorbeeld omdat hij herhaaldelijk feiten pleegt. Wie voor de jeugdrechter verschijnt, is doorgaans al meermaals tegen de lamp gelopen of heeft heel ernstige feiten gepleegd.

Naarmate de regelgeving van Vlaanderen en Brussel van elkaar verschilt, wordt afstemming moeilijker. Er moet overlegd worden hoe de – soms principiële – verschillen aan te pakken. Het is evident dat er iets moet gebeuren.

Lucia Dreser beaamt dat ouders betrokken en gehoord moeten worden. Ze moeten inspraak kunnen hebben in de maatregel die de jeugdrechter wil opleggen. Er zijn ouders die smeken om een plaatsing. Opvoedingsverantwoordelijke is een vaag begrip. Ouders zijn burgerrechtelijk aansprakelijk voor hun kinderen maar opvoedingsverantwoordelijken niet. Het is evident dat stiefouders, pleegouders of individuele begeleiders ook gehoord en betrokken worden. De oplossing van veel problemen ligt in handen van de ouders. Ouders moeten hun kinderen grenzen durven op te leggen.

Een MOF-jongere die voor het eerst voor een jeugdrechter verschijnt, heeft ernstige feiten gepleegd of lijkt af te glijden. Dergelijke dossiers zijn gemakkelijk af te lijnen tot een MOF-tussenkost. Acht maanden volstaan om dergelijke dossiers af te sluiten. Als er zich nog andere problemen voordoen, zoals bijvoorbeeld spijbelen, dan kunnen die door andere instanties opgevolgd worden in samenspraak met de ouders.

Er ontstaat vaak een probleem wanneer een MOF-jongere ook door het OCJ wordt gevolgd in de vrijwillige jeugdhulpverlening. De jeugdrechter kan de jongere als voorwaarde opleggen mee te werken met de vrijwillige hulpverlening. Vaak is het zo dat dergelijke jongere al enige tijd niet meer meewerkt met het OCJ. Als de jongere zijn voorwaarden niet naleeft, kan de jeugdrechter hem naar een gemeenschapsinstelling verwijzen. Dat zal in eerste instantie een MOF-plaatsing zijn. Als die jongere verhuist naar een voorziening, wordt het MOF-dossier allicht afgesloten om voort te werken op basis van het VOS-dossier als dit ondertussen is doorgekomen. Een MOF-tussenkost moet zo kort mogelijk blijven. Na twee jaar is een jongere vaak al vergeten welke feiten hij gepleegd heeft. De derde vorderingsgrond is in dit opzicht een goede zaak.

Het is niet helemaal duidelijk in welke mate de VOS-jongeren uit de gemeenschapsinstellingen zullen verdwijnen. Jeugdrechters geven de voorkeur aan een verblijf in een private voorziening of een opname in de jeugd- en kinderpsychiatrie, maar beide instanties dringen vaak aan op een verblijf in een gemeenschapsinstelling alvorens de jongere op te nemen. Het is niet evident om een plaats te vinden voor een jongere in de psychiatrie gezien de exclusiecriteria. De vrees is dat jongeren die niet functioneren in een private instelling en al verschillende time-outs hebben gekregen, door die instellingen naar huis gestuurd zullen worden waarna een MOF-vordering zal moeten afgewacht worden om een jongere in voorkomend geval te kunnen plaatsen in een gemeenschapsinstelling.

Geert Decock noemt het onderscheid tussen VOS en MOF naar geest en principe positief. Een MOF moet worden afgehandeld op een wijze die in verhouding staat tot het gepleegde feit. Er moet worden vermeden dat een minderjarige vanwege een VOS-problematiek jarenlang onder een jeugdrechter staat omdat de procedure als misdrijf is gestart.

De derde vorderingsgrond zou enkel mogelijk mogen zijn vanaf de procedure ten gronde. Een jongere weet zo welke sanctie hij krijgt voor zijn misdrijf waarna een andere optie volgt. Het subsidiariteitsprincipe moet worden gerespecteerd. Er moet altijd onderzocht worden of de vrijwillige jeugdhulp mogelijkheden biedt alvorens de jeugdrechter een maatregel oplegt. Dit ontwerp van decreet maakt het echter mogelijk dat bij een lichte MOF in combinatie met een VOS onmiddellijk een VOS-vordering wordt gestart waardoor beide naast elkaar blijven lopen. Dat beantwoordt niet aan de initiële bedoeling.

De jeugdadvocatuur staat achter de videoconferentie omdat ze erover zeggenschap heeft. Voor de rechter verschijnen is beter dan op een televisiescherm verschijnen. Videoconferenties zijn evenwel waardevol bij maatregelen die maar een korte tijd duren. Kortdurende voorlopige maatregelen worden thans immers vaak verlengd zonder zitting. Een plaatsing in een OOC duurt bijvoorbeeld een maand terwijl er twee nodig zijn. Deze maatregel wordt vaak met een maand verlengd op basis van een brief van de minderjarige waarin hij aangeeft niet te willen verschijnen, vaak omdat hem is gezegd dat het verblijf sowieso verlengd moet worden aangezien het onderzoek nog niet af is.

De jeugdrechters pleiten voor afstemming en samenwerkingsakkoorden. Als dit ontwerp van decreet op 1 januari 2019 in werking treedt, zal er nog geen samenwerkingsakkoord zijn. Een jaar later treedt in Brussel een ordonnantie in werking die verschilt van dit ontwerp van decreet. *Geert Decock* pleit ervoor dit ontwerp van decreet op te schorten en de Brusselse timing te volgen. Op die manier is er tot 1 januari 2020 tijd om de Brusselse, Franstalige en Vlaamse regelgeving op elkaar af te stemmen, wat de duidelijkheid ten goede zal komen. Het is daarenboven vrijwel onmogelijk om aan alle opmerkingen op een maand tijd tegemoet te komen.

V. Uiteenzetting door Dries De Smet, coördinator Vlaamse Jeugdraad

In het najaar van 2017 schreef de Vlaamse Jeugdraad volgens *Dries De Smet* een advies op het voorontwerp van decreet. Er is een kort maar kwaliteitsvol participatietraject opgezet. Men heeft een aantal jongeren bevestigd en jeugdwerkers die in contact komen met jongeren in problematische situaties of jeugddelinquenten. Ook experts zijn gehoord. Er zijn voornamelijk bezorgdheden geformuleerd vanuit het belang van het kind en de jongere en op grond van het Kinderrechtenverdrag. Het advies focust op de volgende punten: recht om gehoord te worden, voldoende rechtswaARBorgen voor de minderjarige, garanties dat maatregelen in proportie zijn met de maturiteit en de ernst van de feiten, investeringen in bijkomende opleiding, de expliciete vraag om de uithandengeving te schrappen, en de versterking van de context van jongeren.

1. Recht om gehoord te worden

Bij het recht om gehoord te worden, acht de Vlaamse Jeugdraad het van belang dat dat principe volwaardig wordt uitgewerkt. Als er met jongeren gepraat wordt, moet dat in een toegankelijke en begrijpelijke taal. Dat is essentieel voor participatie. Informatie gaat altijd voor op participatie, omdat het meer inhoudt dan het louter horen van een jongere. Participatie overstijgt dat. Het feit dat men

wil laten aftekenen voor ontvangst van het Kinderrechtenverdrag doet mee afbreuk aan de essentie van dat verdrag.

Er is ook een juiste omkadering nodig op het vlak van competentie, ondersteuning, logistieke omkadering, opleiding van professionals. Dat laatste is essentieel voor wie een minderjarige moet begeleiden, ondersteunen of toespreken. Wie de taal wil kunnen spreken en die positieve evolutie richting participatie in het ontwerp van decreet wil toepassen, moet expertise opdoen en/of een opleiding krijgen. Dat advies is ook specifiek gericht op jeugdadvocaten. Informatie en participatie zijn cruciaal bij het implementeren van het recht om gehoord te worden.

2. Proportionaliteitsprincipe

Het proportionaliteitsprincipe richt zich op het inschrijven van een aantal garanties binnen de marges van de positieve verantwoordelijkheid. De Vlaamse Jeugdraad vindt het goed dat het beschermingsmodel wordt verlaten. Het pedagogische nut moet bij maatregelen evenwel altijd primeren. In het kader van een positief project, mag er geen strengere maatregel worden opgelegd als een jongere niet zelf met een voorstel komt.

Met betrekking tot het aantal uren dat wordt opgelegd, legt de Vlaamse Jeugdraad de nadruk op de pedagogische doelstelling als uitgangspunt en niet op het aantal uren gelinkt aan de strafzwaarte. De verhouding tussen het aantal uren en de schoolplicht is niet onbelangrijk. Er kunnen bedenkingen gemaakt worden over kinderarbeid.

Voorts vraagt de Vlaamse Jeugdraad om rekening te houden met de maturiteit van de jongere en de ernst van de feiten. Maturiteit primeert daarbij op leeftijd. Een juiste inschatting vergt expertise, tijd en informatie. In het advies stelt de Vlaamse Jeugdraad expliciet dat twaalf jaar te jong is, en schuift veertien jaar naar voren. Dat volgt de stelling van het IVRK. De voorgestelde maatregelen vindt men voorts absoluut niet aangepast aan de leeftijd van het kind of de jongere.

3. Uithandengeving

Vertrekkend vanuit het belang van het kind dat moet primeren, en niet het principe of een politieke keuze, hoort uithandengeving niet thuis in dit ontwerp van decreet. Het druist in tegen het Kinderrechtenverdrag. Er is geen antwoord gekomen op de vraag waarom die figuur nog is opgenomen.

VI. Uiteenzetting door Ingrid Crabbe, Oudersparticipatie Jeugdhulp Vlaanderen vzw

Ingrid Crabbe geeft aan dat de bijdrage van Oudersparticipatie Jeugdhulp Vlaanderen vertrekt vanuit mensen en niet vanuit juridisch oogpunt. Het begrijpelijk maken en het wegwerken van onduidelijkheden en het gevoel van willekeur zijn noodzakelijk, ook voor ouders. Hun relaas spreekt uit ervaring en is derhalve niet zo sterk afgelijnd.

De spreekster maakt van de gelegenheid gebruik om de aandachtspunten die in de diverse werkgroepen zijn aangebracht naar voren te schuiven. Ze spreekt een woord van dank uit voor de mogelijkheid om het traject met werkgroepen en het hele proces mee te maken op uitnodiging van het Agentschap Jongerenwelzijn. Ellen Van Wellen en Bert Ducatteeuw krijgen een pluim voor het begrijpelijk maken van het kader in functie van de bevraging van de ouders. Ze hielpen

enorm om de materie in de werkgroepen aan te kaarten. Het bood de kans om op een zinvolle manier een inbreng te doen vanuit de ervaringen van ouders en complexe thema's aan elkaar te linken, aan het leven en de regelgeving. Het was niet altijd eenvoudig, maar maakt wel dat men in het ontwerp van decreet een aantal bezorgdheden kan terugvinden.

Welke aandachtspunten zijn voor ouders als belangrijk aangemerkt in de voorbereidende werkgroepen? Men hoopt dat ze in de concretisering van de goede voornemens ook doorslaggevend zullen zijn. Hulpverlening moet voor ouders altijd aangeboden worden bij maatregelen in functie van een delict. De jongere moet altijd weer opgeroepen worden en vraagt begeleiding om de kans op re-integratie te waarborgen. Tegelijk wordt gewezen op de verantwoordelijkheid van de minderjarige die van belang is. Daarop past dan de reactie, in de vorm van een maatregel en sanctie.

Voor ouders is die re-integratie van de minderjarige cruciaal. Een jongere moet weten dat hij zich kan herpakken en dat er zich dan nieuwe kansen aanbieden. Het moet duidelijk zijn dat er begeleiding voorhanden is. Volgens ouders moet de jongere in dat traject een beter inzicht krijgen in het eigen functioneren en reageren, en zijn eigen aandeel zien. Tegelijk moet er aandacht zijn voor het pedagogische, lerende aspect en aanbod.

Het moet voorts duidelijk zijn voor de jongere dat door het gebeurde een aantal zaken geschonden zijn. Ouders schenken veel aandacht aan herstel, maar dat is voor hen naast materieel, ten aanzien van het slachtoffer, ook relationeel herstel, ten aanzien van het slachtoffer, zichzelf en de eigen context die bestaat uit ouders en andere relevante personen. Ouders maken het onderscheid tussen ouders en onder meer opvoedingsverantwoordelijken en contextrelevante personen.

Volgens ouders speelt bij de aanpak en de beoordeling de drijfveer bij de jongere een grote rol. Dat moet onderwerp van gesprek zijn en meespelen bij de hulpverlening, maar het moet vooral voorkomen dat de jongere hervalt.

In de oudergroepen kwamen ook de motivatie en zingeving aan bod. Hoe speelt dat een rol bij de jongere? Hoe ziet hij zichzelf, zijn daden en zijn toekomst? Dat lerende en herstellende aspect is cruciaal omdat een jongere die het gevoel heeft dat hij niets te verliezen heeft, zich ook navenant zal gedragen.

Men ziet in het ontwerp van decreet een aantal belangrijke wijzigingen die positief onthaald worden. Ouders worden overal vermeld als betrokkenen en als betrokken op actieve wijze. Ouders vragen die betrokkenheid ook en vooral dat men hen als ouders blijft zien. Een ander belangrijk punt is de grotere aandacht voor herstel, ook relationeel.

Gezin, school en vrienden blijven, ook voor jongeren die de weg kwijt zijn, van groot belang. De verbondenheid met omgeving en toekomst moet goed verzorgd worden. De betrokkenheid van ouders betekent niet dat ze alleen met de vinger worden gewezen. Met de term 'delictgericht werken' zijn de ouders derhalve niet tevreden als het over ouders gaat. Dat suggereert dat daar ook deels het delict zit.

De betrokkenheid van ouders werd in de oudergroepen altijd in termen van relationele aspecten beschouwd. Ouders moeten altijd betrokken worden: ze hebben daar recht op en ook op informatie. Dat behelst luisteren, informeren, zorgen voor duidelijkheid en hun verhaal en aandeel horen, maar vooral ook weten dat alles begrepen wordt. Ouders kunnen immers ook een groot deel van de oplossing voor de jongere zijn en inspirerend werken voor vooruitgang.

Misschien zijn er bij de ouders noden en kan het verlichten daarvan de jongere helpen. In die zin is betrokkenheid een deel zijn van het traject, en zijn ouders niet langer betrokkenen die door de anderen als een deel van het probleem gezien worden.

De oude term POS verwees naar een problematische opvoedingssituatie. Voor de ouders houdt dat in dat het probleem in de opvoeding zit. Het houdt een oordeel en vooroordeel in want zo zien hulpverleners en vele andere actoren het soms. De term VOS betekent 'verontrustende opvoedingssituatie' terwijl de term staat voor 'verontrustende situatie'. Dat is duidelijk een misvatting en ouders hopen dat die door alle actoren wordt rechtgezet.

Een ander positief punt zijn de vele herstelgerichte en positief gerichte mogelijkheden. Men hoopt dat met meer mogelijkheden en door korter op de bal te spelen, er minder tijd verloren gaat. De levensjaren in een periode waarin de jongere bouwt aan een toekomst, schoolloopt of ervaringen opdoet in de bredere maatschappelijke context, zijn van doorslaggevend belang. Als daar iets misloopt en ouders het niet meer alleen aankunnen, vragen ze om aan jongeren blijvend de kans te geven om uit te kijken naar een positieve toekomst. Herstelgericht werken is in het ontwerp van decreet omschreven als materieel en relationeel gericht. Op dat laatste is door ouders sterk aangedrongen.

Nog andere belangrijke punten die zijn aangebracht door de ouders, zijn in het ontwerp terug te vinden. Bij herstelgericht werken was er sprake van de mogelijkheid om met het slachtoffer in gesprek te gaan. Men wou het slachtoffer het recht op weigeren geven tot op het allerlaatste moment. Ook positief is dat hulpverlening kan worden doorgetrokken en dat de jeugdrechter hulpverlening kan uitspreken die verder gaat dan tot achttien jaar. Men hoopt zo uit te sluiten dat men niet meer reageert bij een jongere die al bijna meerderjarig is. Een ander belangrijk punt voor de ouders is de scheiding van slachtoffers en daders bij plaatsing.

De spreekster citeert nog letterlijk: "Elke betrokken uitvoerende instantie bij een reactie die wordt opgelegd aan de minderjarige verdachte of minderjarige delictpleger, voorziet van bij de aanvang in een opvolging na de gesloten begeleiding, die ook een ondersteuning en begeleiding voor ouders of opvoedingsverantwoordelijken inhoudt.". De aandacht voor de ouders en opvoedingsverantwoordelijken stemt tot tevredenheid.

Ingrid Crabbe eindigt met een boodschap die ouders vaak meegeven inzake regelgeving. Niet alleen de rechtsregels zullen de hulpverlening, het aanbod of het jeugddelinquentierecht een menselijk en positief gezicht geven, maar vooral de menselijke aanpak ervan. Daarin moet de volle aandacht gaan naar het belang van diegenen om wie het gaat. Het gaat om de mens en niet om het organisatorische aspect of de efficiëntie alleen. Om de nieuwe regelgeving te doen slagen, moet er veel aandacht zijn voor de inbreng van ouders en jongeren bij de uitvoering. De vzw en de ouders werken er graag verder aan mee.

VII. Vragen van de leden

Elke Van den Brandt is tevreden dat ouders graag betrokken zijn. Het gaat vaak om meer dan louter opvoeding, en ook om armoede of de situatie op zich. Ouders geven aan dat ze een andere rol kunnen opnemen in het herstel als in andere zaken voor verlichting kan worden gezorgd. Zijn er voorbeelden ter inspiratie? Of is het enkel een oproep?

Van de jongeren neemt het lid mee dat aan alles – ook een gesloten plaatsing – een pedagogisch project moet worden gekoppeld. Achter een sanctie moet een visie zitten. Hebben jongeren de indruk dat wat al gebeurt in gesloten voorzieningen volstaat of moet er nog aan gewerkt worden?

Lorin Parys heeft veel positiefs gehoord en is tevreden dat jongeren zelf vragende partij zijn om te evolueren naar een verantwoordelijkheidsmodel binnen een positief kader.

Katrien Schryvers sluit zich daarbij aan. Ze acht de visie van jongeren en ouders van groot belang. De Vlaamse Jeugdraad benadrukt terecht dat de nodige rechtswaarborgen er moeten zijn. Het recht om gehoord te worden moet actief en participatief opgevat worden en niet passief. Er is ook sprake van meer omkadering en van competentieondersteuning. Hoe zien ze dat concreet? Actieve betrokkenheid blijkt een positieve impuls te geven en creëert kansen. Hoe kan het beter? Zijn er voorbeelden?

Dries De Smet legt uit dat de jongerenadviseur een mooi antwoord op de gestelde vragen had geformuleerd maar afwezig is wegens ziekte. Hij bezorgt het graag schriftelijk. Er zijn in elk geval voorbeelden van jongeren die zich omringd weten door begeleiders die een vorming of opleiding genoten om meer vanuit het perspectief van de jongere te communiceren.

De afwezige adviseur heeft zelf ervaring en voerde gesprekken met jongeren. Ze zou volmondig beamen dat er voor het in voege treden van het ontwerp van decreet nog werk aan de winkel is in dat verband.

Ingrid Crabbe kan alleen meegeven wat ze van ouders heeft vernomen over wat positief werkt, maar kan geen methodieken benoemen. Herstelbemiddeling blijkt voor ouders een positieve stap voorwaarts. Ook de CANO-voorzieningen komen vaak in beeld. Vooral echte participatie blijkt een groot pluspunt. Mensen moeten aangesproken en geïnformeerd worden. Ze mogen niet vertrekken zonder alles te begrijpen. Ze moeten weten wat er komt en wat ze kunnen verwachten. Er mag geen willekeur zijn. Niemand mag over de hoofden heen beslissen. Duidelijkheid overstijgt de zwaarte van de feitelijkheden. Hoe zwaar het traject ook is, door duidelijkheid beseffen ouders dat het de redding betekent. In de adviezen van de ouders komt het relationele aspect sterk naar voren en de manier waarop wordt omgesprongen met een gezin waar het misgaat. Die boodschap geeft Ingrid Crabbe graag mee aan alle betrokken instanties.

Armoede, arbeid of school zijn enkele van de factoren die spelen, maar dat vergt samenwerking op andere niveaus. Zingeving en welbevinden zonder dak boven het hoofd zijn moeilijk te rijmen.

VIII. Uiteenzetting door prof. dr. Stefaan Pleysier, Leuven Instituut voor Criminologie, KU Leuven

1. Voortraject en insteek

Stefaan Pleysier vangt de hoorzitting over dit belangrijke thema aan met te zeggen dat zijn uiteenzetting in het verlengde ligt van het voortraject, waar hij zelf bij betrokken was. Het voortraject omvat een omgevingsanalyse rond vijf thema's en liep in een samenwerking tussen VUB, UGent en KU Leuven. Hij heeft het rapport over het fenomeen jeugddelinquentie en de verklaringen ervoor, voor zijn rekening genomen. Verder kwam een analyse van de Vlaamse context aan bod, een evaluatie van de maatregelen, het kinderrechtelijke kader en een juridische vergelijkende analyse van jeugdrechtsystemen in een aantal

buurlanden. Daarnaast waren er ook een aantal thematische werkgroepen met vertegenwoordigers uit beleid en praktijk, uit de wetenschappelijke wereld, maar ook met jongeren en ouders die mee hebben nagedacht over het toekomstige jeugddelinquentierecht. Ook in deze thematische werkgroepen werd de onderzoekslijn Jeugdcriminologie van het Leuvens Instituut voor Criminologie betrokken.

Stefaan Pleysier maakt ook deel uit van de werkgroep Jeugdsanctierecht. Die werkgroep is al lang bezig met en denkt na over het jeugdrecht en de aanpak van delinquentie. De werkgroep heeft naar aanleiding van het voorontwerp van decreet een advies geschreven.

De uiteenzetting is minder juridisch van aard, maar heeft een meer jeugdcriminologische achtergrond. Hier en daar verwijst de spreker ook naar het kinderrechtenperspectief. Hij heeft zich geconcentreerd op wat uit het voortraject is gekomen en op enkele gelijkenissen en verschillen tussen het resultaat van dat voortraject en het ontwerp van decreet.

2. Uitgangspunten

De belangrijkste principes waarop het toekomstig jeugddelinquentierecht wordt gebaseerd, zijn de verantwoordelijkheid van jongeren; duidelijke, snelle, constructieve en herstelgerichte reacties; een gedifferentieerd aanbod van reacties vanuit verschillende kaders; gesloten opvang als meest ingrijpende, laatste redmiddel; rechtswaarborgen en kwaliteitseisen; en ten slotte evidence-based werken in het kader van het jeugddelinquentierecht. Het zijn uitgangspunten en principes die vrij herkenbaar zijn voor iedereen die heeft geparticipeerd in dat voortraject. Deze principes sluiten minstens deels aan bij de omgevingsanalyse, en bij de besluitteksten van de thematische werkgroepen. Elk van de vijf principes die door de werkgroep Jeugdsanctierecht naar voren zijn geschoven, herkent de spreker ook in de uitgangspunten zoals ze in de memorie van toelichting zijn omschreven.

In de verdere uitwerking en het concretiseren van de uitgangspunten, in de memorie van toelichting, maar vooral in het ontwerp van decreet zelf, staan een aantal punten waarop Stefaan Pleysier graag wijst. Het zijn punten die afwijken van de omschrijving die er in het voortraject aan werd gegeven, en waarbij hij zich beperkt tot de verantwoordelijkheid van jongeren en het evidencebased werken.

De invulling van de verantwoordelijkheid van jongeren begint positief. In de memorie van toelichting staan een aantal bepalingen van dat verantwoordelijkheidsbegrip, die goed overeenkomen met wat in de thematische werkgroepen in het voortraject is gezegd, ook met wat in het eerste principe van de werkgroep Jeugdsanctierecht wordt opgenomen. Het gaat over jongeren die als jonge mensen in groeiende mate verantwoordelijkheid mogen en kunnen opnemen, en over jongeren die ondersteund moeten worden in het proces van groeien in verantwoordelijkheid. Het gaat over verantwoordelijkheid waarbij het gedeelde en gedragen karakter centraal staat. Deze gedachte zit ook wel vervat in de memorie van toelichting, en sluit goed aan bij wat als verantwoordelijkheid werd gedefinieerd in de werkgroep Jeugdsanctierecht.

In het verantwoordelijkheidsbegrip van het ontwerp van decreet sluipt vervolgens echter een zekere mate van onduidelijkheid. Het gedragen karakter, het proces van het groeien naar verantwoordelijkheid, is daar in mindere mate in terug te vinden. Stefaan Pleysier heeft enkele passages opgelijst die expliciet naar die onduidelijkheid verwijzen. In een eerste passage, over de leeftijdsgrenzen, stelt het ontwerp van decreet dat er voor jongeren onder 12 jaar een 'onweerlegbaar

vermoeden van niet-verantwoordelijkheid' is. Een laatste passage gaat over de plaatsing in een jeugdpsychiatrische dienst, waarbij wordt gesteld dat hier 'het oordeelsvermogen of het vermogen tot beheersen van handelen ernstig is aangetast'.

Daartussen zitten de 12- tot 18-jarige delinquente jongeren, waarbij de vraag rijst wat verantwoordelijkheid voor hen impliceert. Valt dat volledig samen met schuldbekwaamheid? In welke mate is er sprake van een proces naar en ondersteuning tot het opnemen van verantwoordelijkheid? Zo stelt het ontwerp van decreet expliciet dat het 'vermoeden van schuldbekwaamheid' aanwezig dient te zijn bij de langdurige gesloten begeleiding. In de memorie van toelichting over diezelfde langdurige gesloten begeleiding wordt gesproken over het 'oordeel des onderscheids' dat aanwezig moet zijn. Over de terbeschikkingstelling wordt gezegd dat het over jongeren moet gaan die 'ten volle bewust zijn van de ernst van de feiten en de gevolgen van die feiten' op het moment van het plegen ervan.

De vraag is in hoeverre het verantwoordelijkheidsbegrip in het ontwerp van decreet niet wordt gereduceerd tot een individuele verantwoordelijkheid, terwijl het principe (het ondersteunen in het groeien in verantwoordelijkheid) uit het oog wordt verloren en de individuele verantwoordelijkheid zo mogelijks samenvalt met volledige schuldbekwaamheid.

Stefaan Pleysier verwijst naar een rapport van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum in Nederland. Daar is beslist om een adolescentenstrafrecht in te voeren, net verwijzend naar dat proces van het groeien in verantwoordelijkheid. Uit psychosociaal-neurologisch onderzoek blijkt immers dat bij jongeren en zelfs jongvolwassenen impulsregulatie – langetermijndenken en perspectief zien, en verantwoordelijkheid kunnen nemen – een groeiproces is dat nog doorloopt tot de leeftijd van 25 jaar.

Stefaan Pleysier is voorstander van het principe om evidencebased te werken. Er moet meer dan vroeger geprobeerd worden om op basis van onderzoek, maar ook in dialoog met de praktijk, goede praktijken te vinden die wetenschappelijk gefundeerd en ondersteund worden. Het principe omzetten in de praktijk is niet evident. De spreker wijst op het belang van registratie en dataverzameling. Er is in dat verband een proefproject rond registratie en opvolgen van trajecten. Dat is noodzakelijk om het principe van evidencebased werken in de praktijk te kunnen omzetten.

Stefaan Pleysier staat kritisch tegenover het behouden van de uithandengeving. Het staat immers haaks op het principe van evidencebased werken. De keuze om vast te houden aan de uithandengeving ondergraaft eigenlijk de eigen principes, het principe van evidencebased werken, in het ontwerp van decreet, temeer omdat er in het ontwerp van decreet alternatieven voor de uithandengeving aanwezig zijn. Zowel vanuit wetenschappelijke inzichten als vanuit het kinderrechtenperspectief zijn er goede argumenten om de uithandengeving af te schaffen. De spreker verwijst naar een recent doctoraat aan de VUB over uithandengeving, waarin een aantal pijnpunten worden blootgelegd.

3. Reacties

In de reacties die zijn opgenomen, erkent Stefaan Pleysier veel van het goede uit het verleden, maar ook de stellingnames uit het voortraject en de thematische werkgroepen. Het behouden van en de prioritaire keuze voor herstelgerichte en constructieve reacties en het toevoegen van het positief project zijn in potentie sterke punten. Het zal nog wat voeten in de aarde hebben om dat idee in de praktijk om te zetten, maar met de ervaring en expertise die aanwezig is in met

name de HCA-diensten, heeft de spreker er vertrouwen in dat dat op een goede manier wordt vormgegeven, al moet er ook worden geleerd uit de fouten die vroeger zijn gemaakt, met name bij het geschreven project. Die positieve elementen in het ontwerp van decreet moeten met andere woorden ook op een goede manier ondersteund worden om tot ontplooiing te kunnen komen.

Naast deze goede punten, is er volgens de spreker ook sprake van een bepaalde verharding in de reactie op jeugddelinquentie, zonder dat daar goede argumenten voor zijn. De werkgroep Jeugdsanctierecht was kritisch ten aanzien van de uitbreiding van de bevoegdheden van het parket. Dat riskeert tot 'net widening' te leiden, en ook de vraag over het vermoeden van onschuld is opnieuw aan de orde. Ook met betrekking tot de voorwaarden en de voorlopige maatregelen is al verwezen naar het vermoeden van onschuld en naar de duurtijd die bij sommige van deze voorwaarden en voorlopige maatregelen verlengd is of opvallend langer is dan in de wetgeving van 2006, zonder dat daar duidelijke argumenten voor terug te vinden zijn.

Stefaan Pleysier verwijst naar het advies van het Kinderrechtencommissariaat, waarin gewezen wordt op het feit dat gesloten begeleiding onvoldoende tussentijds kan worden herzien in het voordeel van de minderjarige, en waarin vragen worden gesteld bij het lastresortprincipe. Als er in het ontwerp van decreet wordt gesproken over opsluiting als uiterste maatregel, is het van belang dat er ook naar de voorwaarden wordt gekeken en dat steeds opnieuw de vraag wordt gesteld over de noodzaak van een gesloten plaatsing, zeker in de voorlopige fase.

De termijnen voor langdurige gesloten begeleiding zijn zeer lang. Jonge mensen van twaalf tot vijftien jaar kunnen in een cruciale fase van het leven twee tot vijf jaar in een gemeenschapsinstelling verblijven, ongeacht de omkadering en de begeleiding die absoluut noodzakelijk is voor die jongeren. De spreker vraagt zich af of dat niet te veel en te lang is. Voor de zestien- en zeventienjarigen geldt hetzelfde, al kan het als een alternatief voor de uithandengeving worden aangezien. Net daarom is het jammer dat de uithandengeving toch nog in het ontwerp van decreet staat. Zeven jaar is lang maar als het als alternatief voor uithandengeving kan dienen, is dat tot op zekere hoogte bespreekbaar. Dat in het ontwerp van decreet voor zowel het alternatief als de uithandengeving zelf wordt gekozen is een spijtige keuze.

In het voortraject en de thematische werkgroepen is veel aandacht gegaan naar jongeren met een complexe en meervoudige problematiek. Er is gewezen op de noodzaak aan oplossingen. Dat is in zekere mate gebeurd door de mogelijkheid om jongeren toe te vertrouwen aan een jeugdpsychiatrische dienst in het ontwerp van decreet op te nemen. Dat veronderstelt een aantal afspraken die verder gaan dan dit kader. De vrees leeft dat dit principe onvoldoende aanleiding geeft om daadwerkelijk naar een oplossing te zoeken voor die doelgroep. Het ontbreekt aan een kader, aan uitwerking en aan afspraken met andere bevoegde overheden.

IX. Vragen van de leden

Bart Van Malderen zegt dat er sedert de eerste hoorzitting twijfel is of dit ontwerp van decreet rijp genoeg is om te beslissen. Er is met heel wat mensen overleg gepleegd. Maar uit heel wat reacties blijkt dat er twijfel bestaat dat inspraakproces heeft geleid tot een tekst die volwaardig genoeg is om te kunnen beslissen. Welke wijzigingen zijn aangewezen? Welke van de drie aangehaalde elementen – verantwoordelijkheid, uithandengeving en relatief lange termijn – is de belangrijkste?

Lorin Parys zegt dat dit ontwerp van decreet politieke keuzes bevat. Een ervan is de uitbreiding van de bevoegdheden van het parket. Waarom vermeldt *Stefaan Pleysier* dat bij zijn opmerkingen over de verharding van het jeugddelinquentierecht? Vanuit de werkgroepen kwam immers de vraag naar diversie om er zo voor te zorgen dat jongeren niet dieper in het systeem terechtkomen dan strikt noodzakelijk. De uitbreiding van de bevoegdheden biedt jongeren de mogelijkheid om, nog voor ze de jeugdrechter bereiken, verantwoordelijkheid op te nemen.

Stefaan Pleysier bevestigt dat hij het voortraject als een bevoorrechte getuige heeft kunnen volgen. Hij vond dat een heel interessant traject en heeft waardering voor de keuze om dat traject te lopen.

Hij denkt dat het ontwerp van decreet, ondertussen een derde versie van het ontwerp van decreet, gelet ook op het gelopen voortraject, allicht rijp is om te beslissen. Tijdens de eerste hoorzitting is de vraag gesteld om op een aantal punten bij te sturen of aanpassingen aan te brengen. Vanuit de positie van de spreker, een wetenschappelijke kijk, is de vraag hoe snel dat kan gebeuren moeilijk te beantwoorden. Er zijn enkele punten waarnaar nogmaals grondig kan en allicht moet worden gekeken, als er daartoe politieke wil is. Een volgende stap is de uitvoering: 1 januari 2019 komt schrikbarend snel dichterbij. Er moet nog gestemd worden over het ontwerp van decreet. De spreker kan dat niet perfect inschatten, maar vermoedt dat op een aantal punten van het ontwerp van decreet een inlooptermijn of overgangsperiode nodig zal zijn.

Op de vraag welk aspect hij zou veranderen, kan *Stefaan Pleysier* geen helder antwoord geven. Het is moeilijk om een hiërarchie aan te brengen in de verschillende adviezen. Een aantal adviezen gaan over de principes. Een ontwerp van decreet is allicht niet de plaats waar principes worden geoperationaliseerd. Er schuilt mogelijks een gevaar in de tegenstrijdigheid tussen de principes die onder andere in de memorie van toelichting worden uitgeschreven en hoe daaraan in de toekomst invulling wordt gegeven. Dat gaat over het ontwerp van decreet maar zeker ook over de manier waarop het nadien wordt toegepast.

Stefaan Pleysier zou er de uithandengeving durven uithalen, maar schuift dat niet als prioriteit naar voren. Ook de langdurige gesloten begeleiding voor de jongste leeftijdsgroepen is, naast enkele andere elementen, een belangrijk aspect.

Tijdens zijn voorbereiding vroeg *Stefaan Pleysier* zich af of de uitbreiding van de bevoegdheden van het parket onder de titel 'verharding van de reacties' thuishoort. Diversie is op veel verschillende niveaus mogelijk, en het parket is er daar zeker een van. Tot op zekere hoogte is dat niet noodzakelijk een verharding, maar er is een risico op 'net widening' omdat jongeren ook door die uitbreiding van bevoegdheden van het parket, dieper in het jeugdrechtsysteem riskeren te worden getrokken terwijl ze er nog buiten kunnen blijven of in ieder geval niet zo ver hoeven door te dringen in het systeem. Het parket moet uiteraard steeds op een voorzichtige manier omgaan met het vermoeden van onschuld. Op vrijwillige basis kan een deel van de weg worden afgelegd als een jongere aangeeft te willen werken aan de gepleegde feiten in het kader van bemiddeling. Dat hoort in een aantal opzichten inderdaad niet volledig thuis onder de verharding van de reacties op jeugddelinquentie, of het is in ieder geval genuanceerder dan dat.

X. Uiteenzetting door Bruno Vanobbergen, kinderrechtencommissaris, en Sofie Van Rumst, juriste, Kinderrechtencommissariaat

1. Terugblik

Bruno Vanobbergen deelt mee dat ook het Kinderrechtencommissariaat heeft deelgenomen aan het voortraject. Het Kinderrechtencommissariaat was lid van twee werkgroepen en heeft eerder al een uitgebreid advies geformuleerd. Hij is tevreden dat er met de bezorgdheden die toen zijn geformuleerd, rekening is gehouden, en wijst op het belang van de brug met de jeugdhulp, de derde vorderingsgrond (waarover nog onduidelijkheid is), en op de belangrijke plaats van de bemiddeling. Het lijkt een detail, maar voor jongeren is het belangrijk dat plaatsingsmaatregelen zo dicht mogelijk bij huis kunnen plaatsvinden.

De kinderrechtencommissaris is tevreden met een aantal keuzes. Er is een duidelijke plaats voor de ouders, die worden betrokken bij elke beslissing. Ook wanneer jongeren in detentie verblijven, kunnen ouders blijvend op begeleiding en hulpverlening rekenen.

Er is aandacht voor de rechtsgaranties van de minderjarige. De minderjarige kan sowieso bijstand krijgen van een jeugdadvoocaat. Belangrijk is dat maatregelen en sancties in de tijd duidelijk beperkt en begrensd worden. Toch vraagt de kinderrechtencommissaris aandacht voor het legaliteitsbeginsel. Bepaalde sancties en maatregelen worden onvoldoende gedefinieerd en blijven onduidelijk. Christian Denoyelle heeft daar ook op gewezen. De vraag is wat moeten worden verstaan onder positief project en ambulante reactie. Deze begrippen zijn belangrijk en verdienen om die reden een duidelijker definitie dan het geval is. Bij het uitwerken van een nieuw jeugddelinquentierecht, is het belangrijk dat het duidelijk is wat sancties en maatregelen precies inhouden.

2. Blijvende bezorgdheden

Een eerste bezorgdheid is de plek van de ouders. Het is belangrijk dat er aandacht is voor ondersteuning en begeleiding van de ouders. Dat is volledig conform het Kinderrechtenverdrag, dat niet alleen gaat over kinderen, maar ook over ouders. Ouders zijn de eerste opvoedingsverantwoordelijken. Het is belangrijk hen daarin zo goed mogelijk te ondersteunen. De kinderrechtencommissaris is vragende partij om dat zo goed mogelijk te concretiseren. De focus moet liggen op de relationele en materiële gevolgen van een jeugddelict. Daarbij moet worden nagegaan hoe breuken die mogelijks ontstaan, kunnen worden hersteld. De aandacht voor ouders mag niet te veel in een sanctionerende sfeer terechtkomen, maar moet ook in een ondersteunende en helpende sfeer baden.

Een tweede bezorgdheid heeft te maken met de rechtsgaranties. Op dit moment bestaan er verschillende procedurele rechtsgaranties. Zo is er bijstand door een advocaat, is er aandacht voor vorming op het vlak van kinderrechten en worden jongeren op een duidelijke en jongerenvriendelijke manier geïnformeerd over wat van hen wordt verwacht en wat de mogelijkheden zijn waar zij voor staan.

De kinderrechtencommissaris stelt vast dat waar het vroegere artikel 60 duidelijk in de mogelijkheid voorzag om maatregelen en sancties te herzien, dat thans soms wel en niet kan. Daar bestaat grote onduidelijkheid over. Waarom is het vroegere artikel 60 niet behouden? Het Kinderrechtencommissariaat is vragende partij voor de mogelijkheid om op elk moment van de procedure en op vraag van elke betrokkene elke opgelegde maatregel en sanctie te herzien. Een herstel van het vroegere artikel 60 lijkt noodzakelijk.

Een derde bezorgdheid is de uithandengeving. Recente wetenschappelijke onderzoeken tonen aan dat vraagtekens kunnen worden geplaatst bij de uithandengeving en de effecten daarvan. Het VN-Kinderrechtencomité dat toeziet op de naleving van het Kinderrechtenverdrag en de monitoring door de verschillende lidstaten, heeft België al driemaal aangegeven dat uithandengeving niet verenigbaar is met het Kinderrechtenverdrag. De kinderrechtencommissaris begrijpt niet waarom wordt gekozen voor uithandengeving en voor de dubbelop met de mogelijkheid om jongeren voor lange tijd in detentie te plaatsen. Het is moeilijk te begrijpen waarom blijvend wordt ingezet op de twee pistes.

Een vierde bezorgdheid hangt samen met de bevoegdheden van het parket. De kinderrechtencommissaris heeft begrip voor de verschillende argumenten pro die verruimde bevoegdheid van het parket. Er wordt korter op de bal gespeeld en het gevaar op verdere instroming in het gerechtelijke systeem wordt vermeden. Er zijn interessante projecten waarbij het parket een belangrijke rol speelt, zoals het First Offendersproject.

Momenteel worden de bevoegdheden van het parket te ruim ingevuld, aldus de kinderrechtencommissaris. Hij sluit zich aan bij de duidelijke en pertinente opmerking dat het vermoeden van onschuld bij minderjarigen ernstig op de helling komt te staan. Voorwaarden opgelegd door het parket kunnen niet. De redenen daarvoor zijn opgesomd in het advies van de kinderrechtencommissaris. Die voorwaarden zijn niet afgebakend in vergelijking met de voorwaarden die worden opgelegd door de jeugdrechter. Daarnaast is er het risico op 'net widening' en op grote verschillen tussen de arrondissementen. Dat kan worden opgelost. Op het moment dat de minderjarige een bekentenis heeft afgelegd, kan het parket de jongere informeren over de mogelijkheid van een positief project en kan worden bekeken welke voorstellen haalbaar zijn.

3. Tot slot

Men kan niet anders dan vaststellen dat er een tendens is naar verzwarend of verharding. Zo evolueert de duur van het leerproject van dertig uur naar zestig uur, maar is er geen wetenschappelijk onderzoek ter rechtvaardiging. Er moet worden gevraagd waarom er sterk wordt gefocust op de verlengde duurtijd van de sanctie. Er moet integendeel meer aandacht gaan naar de kwaliteit van de begeleiding, die moet primeren op de duurtijd.

In de marge van het ontwerp van decreet wordt er ook aandacht besteed aan de gesloten zorg voor minderjarigen met een geestesstoornis. Afgaand op de klachten en meldingen daarover, is dat een ontzettend belangrijk thema. Het ontwerp van decreet blijft echter vaag over deze kwetsbare groep. Er is nood aan een sterkere explicietie van de rechtswaarborgen van die jongeren en aan een duidelijk kader waarin de zorg voor die groep vorm kan krijgen.

XI. Uiteenzetting door Kris Clijsters, beleidsmedewerker, en Gregory Ringoet, Cachet

Kris Clijsters vermeldt hoe Cachet in het beleidsproces betrokken is geraakt. Het was een participatief traject om u tegen te zeggen en een primeur voor de organisatie. Als zij het hebben over kwaliteitsvolle beleidsparticipatie refereren ze steeds naar dit traject. Ze waren vanaf de start van het beleidsproces betrokken en hebben van bij het begin ervaringen kunnen inbrengen, wat erg intensief was. Cachet heeft niet deelgenomen aan de werkgroepen maar wel apart met jongeren een traject doorlopen. Hier zijn ze in acht sessies met jongeren in gesprek gegaan over alle thema's van het ontwerp van decreet, en ze zagen

zichzelf daar voor het eerst als een volwaardige gesprekspartner. Kris Clijsters wenst dit graag te benadrukken.

Vervolgens verduidelijkt Kris Clijsters dat hij niet alles wil afwegen zoals juristen, maar een aantal zaken naar voren halen die jongeren in dat proces verteld hebben en die zij belangrijk vinden. Het is dan aan de commissie om daarmee aan de slag te gaan. Hij zal samen met Gregory Ringoet de verhalen van jongeren brengen. Het is immers belangrijk die verhalen te laten horen en niet enkel analyses. Jongeren moeten zelf het woord krijgen zodat niet enkel over hen wordt gesproken.

Vooreerst geven jongeren aan om niet alleen naar hun gedrag te kijken maar ook naar hen als mens. Gedrag is maar één aspect. Jongeren vinden dat er veel nadruk gelegd wordt op de gepleegde feiten en dat er te weinig wordt gekeken naar de oorsprong van het misdrijf. Vandaar hun oproep om te kijken naar de context en naar de omstandigheden waarin de jongeren opgroeien. Wat is de oorzaak van een bepaald gedrag? Dit gedrag komt niet uit het niets.

Gregory Ringoet verklaart dat toen de focus vooral op zijn gedrag gelegd werd, hij dat gedrag bevestigde en op den duur zijn gedrag werd. Het gedrag was slecht en daarom dacht hij dat hij slecht was waardoor hij zich afvroeg of het allemaal nog zin had. Zo lukt hulpverlening niet meer. Het is daarom belangrijk om de context te bekijken.

Kris Clijsters bevestigt dat jongeren het belangrijk vinden dat straf en hulp samenhangen. Een feit mag niet enkel worden bestraft. Daarnaast moet er hulp zijn voor de omstandigheden waaruit het feit voortkomt.

Gregory Ringoet beaamt dat hij het vooral als straf zag. Hij zat in een zodanige carrousel dat hij zelfs niet meer wist waarom hij bepaalde feiten pleegde. Er werd gefocust op zijn gedrag opdat hij die feiten niet meer zou plegen. Maar de reden waarom hij ervoor gekozen had om die feiten te plegen, wist hij niet meer. Het is belangrijk om niet te recidiveren. Dat was van belang voor hem.

Kris Clijsters benadrukt dat jongeren hun verantwoordelijkheid niet willen ontlopen: er moet een reactie komen op jongeren die feiten plegen. Ze willen niets goedpraten. Jongeren moeten en willen hun verantwoordelijkheid opnemen.

Op dit punt schuiven jongeren twee zaken naar voren. Ten eerste moet de reactie zinvol zijn. De straf moet gelinkt worden aan de feiten zodat er iets uit geleerd kan worden. Jongeren zien de zin niet in van een straf die geen enkele link heeft met het feit. Ze hebben twijfels bij het effect van dergelijke reactie. Ten tweede vinden jongeren de inhoud van de straf belangrijker dan het aantal uren. Ze kunnen de uren van hun straf gewoon uitzitten, maar opdat een straf effect heeft, moet er een inhoud aan verbonden zijn en moet er een link met de feiten zijn.

Voor *Gregory Ringoet* is het belangrijk dat het duidelijk moet zijn dat een straf, vooral wat tijd betreft, kan stoppen. Als een straf na bijvoorbeeld zes maanden rond is, mag er geen verlenging of herziening volgen. Voor de jongere gaat zo de deur dicht voor alle mogelijke hulpverlening. Wat is er zinvol aan drie, vier of vijf keer in een gemeenschapsinstelling zitten? Jongeren snappen dat niet en zullen dat nooit snappen.

Kris Clijsters zegt dat vaak gevraagd wordt naar de mening van de jongere. Hij is echter van oordeel dat de mening van de jongere niet bestaat. Er zijn altijd verschillende nuances. Het is opvallend dat sommige jongeren openstaan voor

herstel en het willen goedmaken met de slachtoffers als een soort afronding, terwijl andere jongeren daar weigerachtig tegenover staan.

Volgens Kris Clijsters moet de reactie zinvol maar ook duidelijk zijn. De jongere moet weten wat het einde van het traject is. Voor sommige jongeren duurt de plaatsing in een gemeenschapsinstelling helaas één tot twee jaar. Zij zitten in een niemandsland en weten niet wanneer hun leven voortgaat.

Voor een niet-jurist en allicht ook voor jongeren zijn de bepalingen over voorlopige maatregelen en maatregelen ten gronde niet duidelijk. Jongeren weten niet of het daarmee afgerond is dan wel of er nog iets volgt. Alle jongeren zijn overtuigd van het principe van het vermoeden van onschuld. Zolang de schuld niet vaststaat, mag er niets worden ondernomen en al zeker geen ingrijpende beslissing als plaatsing in een gemeenschapsinstelling. Sommigen zeggen dat ze daar al na twee weken compleet veranderd zijn.

Gregory Ringoet beseft dat hij op sommige momenten onhandelbaar is geweest. Op die momenten pleegde hij geen feiten, maar vanwege eerdere feiten werd hij snel opnieuw in een gemeenschapsinstelling geplaatst. Dat vindt hij onaanvaardbaar.

Kris Clijsters vindt het goed dat het ontwerp van decreet een hoofdstuk bevat over herstel. Maar de jongere moet daarin het initiatief kunnen nemen. De jongere moet daarbij ondersteund worden. Men kan niet zomaar van een jongere verwachten dat hij het doet, maar men mag het evenmin opleggen. Dat heeft weinig kans op slagen. De jongere moet daarin kunnen participeren, mee het verloop kunnen bepalen en ideeën aanreiken. Het ontwerp van decreet bevat enkele drempels. Kris Clijsters vraagt waarom het zo snel moet gaan. Vijftien dagen is voor een jongere onvoldoende om daarover na te denken.

Kris Clijsters is ook tevreden met het positief project. Maar hij heeft in de voorbereidende gesprekken met jongeren gemerkt dat niemand dat kende. Het moet beter worden bekendgemaakt. Dan moet men de jongere zelf het initiatief laten nemen.

Jongeren vragen goed na te denken vooraleer gesloten opvang wordt toegepast. Het moet worden beschouwd als een laatste redmiddel. Jongeren leren niets van daar tegen hun zin te zitten. Sommigen geven aan dat ze er slechter uitkomen dan ze er ingingen. Ook de alternatieven moeten worden bekeken. Het ontwerp van decreet heeft het ook over de elektronische monitoring. Jongeren hebben daar hun twijfels bij. Een enkelband is nog een extra stempel of stigma, terwijl sommigen het juist cool vinden en ermee pronken. Kris Clijsters vindt dat er creatief mee moet worden omgesprongen.

Jongeren vinden het ook niet altijd een oplossing om te worden geplaatst bij andere jongeren die in dezelfde situatie zitten. Ze verkiezen in contact te komen met jongeren met wie het goed gaat want aan hen kunnen ze zich optrekken. Thans worden ze naar beneden getrokken door jongeren met wie het minder goed gaat.

Wanneer een jongere uit een gemeenschapsinstelling wordt vrijgelaten, worden weddenschappen afgesloten over hoeveel dagen het zal duren vooraleer hij terug zal zijn. Die jongeren zijn het niet meer gewoon om met vrijheid om te gaan. Er moet aandacht worden besteed aan de vraag wat er na de periode in de gesloten instelling moet gebeuren.

Gregory Ringoet meldt dat meerdere jongeren zich afvragen waarom ze door weg te lopen uit hun voorziening in een gemeenschapsinstelling kunnen terecht-

komen. Bij volwassenen is ontsnappen uit de gevangenis niet strafbaar. Weglopen mag niet als een feit worden beschouwd, zelfs als het meerdere keren gebeurt. Het moet gezien worden als een signaal dat de hulpverlening niet werkt. Jongeren mogen niet worden afgerekend als ze dat signaal geven. Een opname in een gemeenschapsinstelling mag daar niet het antwoord op zijn. Gregory Ringoet begrijpt niet dat dergelijke plaatsing gebeurt voor de rust van de voorziening of de hulpverleners. Dat krijgt niemand uitgelegd aan de jongere die in een gemeenschapsinstelling terechtkomt.

Zolang jongeren de term 'vastzitten' in combinatie met het woord 'gemeenschapsinstelling' gebruiken, zal het moeilijk gaan. Gregory Ringoet haalt het voorbeeld aan van een jongere met wie het snel bergaf ging in de twee jaar dat hij vastzat. Op een bepaald moment kwam er elders een plaats vrij. Hoe lang heeft die jongere op de wachtlijst gestaan? Is de wachtlijst de reden waarom hij in een gemeenschapsinstelling zat? Inmiddels is die jongere tot het besef gekomen dat sommige zaken niet kunnen.

Volgens *Kris Clijsters* is uithandengeving een brug te ver. Jongeren tot zeven jaar langdurig opsluiten kan niet. Dat wil zeggen dat ze tot hun 25 jaar de gevolgen van hun daden als minderjarige kunnen dragen. Dat legt een hypotheek op hun toekomst. Kris Clijsters vraagt om de herstelgedachte, die in het ontwerp van decreet aanwezig is, ook hier een kans te geven. Sommige jongeren krijgen blijkbaar die kans niet. Ze zien die opsluiting als een pauzeknop. Kris Clijsters weet dat de gemeenschapsinstelling veel inspanningen leveren om de school te contacteren en dergelijke, maar jongeren die er op hun veertiende terechtkomen, zijn na een jaar nog altijd veertien jaar, zowel op school als op andere vlakken.

Jongeren weten heel weinig. Ze moeten weten waar ze zitten en waarom dat zo lang moet duren. Zij moeten weten wat het onderscheid is tussen voorlopige maatregelen en sancties. Zij moeten voldoende geïnformeerd zijn over hun traject en zij moeten daarin betrokken worden. De jongeren moeten als partner in het traject worden beschouwd. Men mag niet alles boven hun hoofd beslissen.

XII. Vragen van de leden

Lorin Parys vindt dat de vraag om artikel 60 opnieuw in te voeren, vloekt met het principe om te komen tot een verantwoordelijkheidsmodel en om rechtswaarborgen in te bouwen. Hoe spoort de mogelijkheid dat een sanctie op elk ogenblik herzien kan worden met de ook door de jongeren gevraagde duidelijkheid?

De kinderrechtencommissaris is er geen voorstander van dat het parket maatregelen kan suggereren of opleggen. Zijn oplossing is om jongeren eerst te laten bekennen om daarna het parket een aantal zaken in gang te laten zetten. Sommige maatregelen, zoals een project dat opgelegd wordt, hebben als doelstelling ervoor te zorgen dat er een beter schuldinzicht komt. Wordt de kar voor het paard gespannen? Worden jongeren niet dieper in het systeem gestoken door hen voor de jeugdrechter te laten verschijnen? Als ze door te bekennen een ander soort maatregel opgelegd krijgen dan voor de jeugdrechter verschijnen, lijkt dat impliciete dwang.

Alle sprekers hebben impliciet of expliciet verwezen naar de lange straffen. Waar niemand naar verwijst, zijn de zes strenge voorwaarden om een lange straf opgelegd te krijgen. De jongere moet minstens 16 jaar zijn. Daar kan in een aantal gevallen wel van afgeweken worden. Er moet een vermoeden zijn van schuldbekwaamheid. Elke andere maatregel of sanctie is ongepast of heeft gefaald. Het jeugddelict waarover het gaat, zijn zaken als genocide, misdaden tegen de mensheid, oorlogsmisdaden, terroristische misdrijven, foltering en

dergelijke. De fysieke integriteit van de betrokken minderjarige delictpleger of derde is in gevaar. Er is nood aan een gesloten begeleiding. In heel deze politieke discussie wordt dikwijls de vraag gesteld of dat geen verharding inhoudt omdat een aantal zeer langdurige maatregelen uitgesproken kunnen worden. Het gaat echter om zeer welomschreven gevallen. De spreker denkt en hoopt dat slechts in bijzonder zeldzame dossiers aan die zes verschillende voorwaarden voldaan zal zijn.

Uit de uiteenzetting van Cachet blijkt dat het participatietraject dat tot dit ontwerp van decreet heeft geleid, geapprecieerd werd. Dat moet worden doorgetrokken. Als Cachet wil weten waarom een maatregel wordt opgelegd, dan vraagt men eigenlijk duidelijke informatiedeling door parket en rechterlijke overheid. Op dat vlak kunnen nog stappen gezet worden.

Lorin Parys is getroffen door de vraag van Cachet om jongeren niet altijd samen te zetten met jongeren met wie het niet goed gaat, maar ook met jongeren met wie het wel goed gaat, omdat dat een positief effect kan hebben. Daarover moet worden nagedacht.

De toelichting van Cachet was duidelijk. Lorin Parys onthoudt dat het elektronisch monitoringsysteem, dat eventueel van toepassing kan worden verklaard voor jeugddelinquenten, niet wordt afgewezen. Dat systeem dient om te vermijden dat een jongere naar een gemeenschapsinstelling moet. Er zijn voorwaarden aan verbonden. Cachet vraagt terecht erop toe te zien dat het elektronisch monitoringsysteem geen stigma op de jongeren plakt. Lorin Parys onthoudt dat het een positief effect kan hebben.

Katrien Schryvers hoort opnieuw een pleidooi voor herziening. Ze kan zich hierin vinden maar vraagt hoe een evenwicht gevonden kan worden tussen de roep om op elk moment een herziening mogelijk te maken en het uitgangspunt van duidelijkheid en zekerheid voor jongeren over de getroffen sanctie. Onder welke voorwaarden wordt zekerheid ingebouwd wanneer tot een herziening wordt overgegaan?

Katrien Schrijvers begrijpt de vraag of de bevoegdheden van het parket zo ruim moeten zijn. Het is niet correct dat dit nieuw is. Ook in de huidige regelgeving geniet het parket een ruime bevoegdheid. Dat neemt niet weg dat hierover in de toekomst meer duidelijkheid moet zijn. Hoe spoort dat met de evolutie naar bemiddeling? Iedereen staat achter het idee om jongeren zelf naar voorstellen te laten zoeken in de vorm van een positief project.

Bart Van Malderen vindt de uiteenzetting van Cachet en de kinderrechtencommissaris complementair en congruent. Wat hem opvalt, is het spanningsveld tussen aan de ene kant wetenschappelijke evidentie en aan de andere kant praktijkervaring, verhalen van jongeren en politieke keuzes. Uiteraard moet de politiek zijn verantwoordelijkheid nemen, maar participatie moet ook serieus genomen worden. Hij neemt met de nodige bezorgdheid kennis van de opmerking dat de sprekers tevreden zijn over het participatieproces, maar er onvoldoende weerslag van vinden in het ontwerp van decreet.

Die opmerking splitst zich toe op twee aspecten: uithandengeving en herziening. Is er wetenschappelijk onderzoek of literatuur over het effect van de uithandengeving? Werkt die aanpak? Is dat bewezen of is het tegenovergestelde waar? Hij wil een opeenvolging en opeenstapeling van voorwaarden vermijden, en evenmin aan politiek met een groot symboolgehalte doen. Hij wil weten wat in de praktijk (niet) werkt.

Bart Van Malderen sluit zich aan bij Katrien Schryvers. Herziening gaat enerzijds om rechtszekerheid voor pleger en rechtzoekende, en anderzijds moet er oog zijn voor de evolutie die jongeren kunnen doormaken. Bart Van Malderen wil van Cachet vernemen wat werkbare principes zijn om herziening mogelijk te maken. Hij verwijst hierbij ook naar de vraag van Katrien Schryvers over de huidige wetgeving.

Ingrid Pira haalt aan dat langdurige detentie tot lange straffen leidt waardoor jongeren soms strenger aangepakt worden dan volwassenen voor het plegen van gelijksoortige feiten. Ze vraagt of de kinderrechtencommissaris dat kan bevestigen en of dat botst met bepaalde rechtsbeginselen, verdragen of rechtsregels.

Ingrid Pira stelt vast dat Cachet de context belangrijk vindt. De rol van de ouders komt evenwel weinig aan bod als het over context gaat, terwijl de kinderrechtencommissaris zijn bezorgdheid heeft geuit over de ondersteunende aandacht die er moet zijn voor de ouders. Ze geeft mee dat de kinderrechtencommissaris gevraagd heeft wat het delictgericht werken inhoudt. Onderschrijft Cachet de bezorgdheid van de kinderrechtencommissaris, namelijk dat er ondersteunend moet worden gewerkt met de ouders? Welke plaats moeten ouders volgens Cachet innemen, rekening houdend met hun ervaringen met jongeren en met het feit dat zij de context belangrijk vinden?

Bruno Vanobbergen was deels betrokken bij een recent wetenschappelijk onderzoek over uithandengeving. Yana Jaspers richt zich in haar doctoraats-onderzoek specifiek op de groep mensen van eind de twintig of begin de dertig jaar. Het gaat over een groep jongvolwassenen die op een bepaald moment uit handen gegeven zijn. Ze heeft onderzocht wat die uithandengeving precies betekende voor hen en hoe ze erop terugkijken. Het onderzoek toont aan dat dit proces veel heeft teweeggebracht bij hen en dat zij dit als een periode of beslissing beschouwen die niet meteen een positieve richting heeft gegeven aan hun levenstraject. Men kan een aantal methodologische kanttekeningen plaatsen bij het onderzoek want het richt zich vooral op een groep mensen die op dat moment in de gevangenis verbleef. Het onderzoek had iets breder moeten gaan, maar het is hoe dan ook interessante onderzoeksliteratuur. Het toont aan dat er veel vraagtekens kunnen worden geplaatst bij uithandengeving.

Het Kinderrechtencommissariaat is, aldus *Sofie Van Rumst*, nadrukkelijk vragende partij voor herziening van een maatregel in elke stand van het geding en op vraag van elke minderjarige. Maar de herziening moet in het voordeel van de minderjarige zijn, wat een belangrijke nuance is. Het ontwerp van decreet voert duidelijke maximale termijnen in, zowel in de voorbereidende fase als in de fase ten gronde. Het Kinderrechtencommissariaat vraagt dat die termijnen worden gerespecteerd. Bij een herziening is het niet de bedoeling dat de straf kan worden verzwagd. Als bij een jongere die in de voorbereidende fase voorwaarden opgelegd kreeg, de familiale context wijzigt, is het belangrijk dat de jeugdrechter die voorwaarden kan wijzigen. Als een HCA-dienst bij een minderjarige die een leerproject van zestig uur opgelegd kreeg, aangeeft dat de jongere goed heeft meegewerkt en het doel bereikt is, moet de jeugdrechter kunnen beslissen dat die zestig uur niet meer volledig doorlopen moeten worden. Dat is een belangrijke nuance bij de herziening.

De mogelijkheden van het parket beschouwt *Sofie Van Rumst* als een fundamentele keuze. Zij gelooft dat dit mogelijkheden biedt om kort op de bal te spelen, wat belangrijk is. Maar het vermoeden van onschuld van de jongere moet te allen tijde gevrijwaard worden. *Sofie Van Rumst* is van oordeel dat in de praktijk een grote rol weggelegd is voor de jeugdadvoocaat. Een jongere die van feiten verdacht wordt, wordt verhoord met bijstand van een jeugdadvoocaat. De jongere

kan beslissen om de gepleegde feiten te bekennen. Op dat moment kan het parket hem meedelen dat hij de mogelijkheid heeft om in een positief project te stappen als vorm van herstel. Daarin ziet Sofie Van Rumst veel mogelijkheden. Dat is helemaal anders dan wanneer het parket zelf een sturende rol speelt en zelf voorstellen doet zonder dat de minderjarige een bekentenis doet. Als zijn schuld in het midden blijft, is het niet opportuun dat het parket die rol speelt.

Een aantal projecten zijn goed. Ze gaan vaak over schuldinzicht. Het is aan de jongere en zijn advocaat om te beslissen of die projecten zinvol zijn en of ze die voorstellen in hun positief project, en niet andersom.

In het ontwerp van decreet staan een aantal voorwaarden voor langdurige bestrafing. Het is koffiedik kijken hoe de praktijk daarmee zal omgaan. Als de mogelijkheid bestaat om langdurige bestrafing op te leggen, kan die worden uitgevoerd. Er zullen arrondissementele verschillen ontstaan zoals dat thans het geval is. Indien mogelijk moet daarmee rekening worden gehouden.

De kwaliteit van de strafuitvoering primeert. Als een jongere vier jaar wordt opgesloten, moet er gewerkt worden aan het behalen van een diploma en hulpverlening. Het moet meer zijn dan een bestrafing want jongeren zeggen zelf dat hun wereld stilstaat tijdens een plaatsing. Er moet omzichtig mee worden omgesprongen.

Als jongeren uit handen worden gegeven, worden ze vaak minder zwaar gestraft dan als ze in het traject van de jeugdrechter blijven. Daar bestaat onderzoek over. In de huidige situatie adviseren jeugdadvocaten minderjarigen om voor uithandengeving te opteren, zoals die thans door het openbaar ministerie wordt gevorderd.

Kris Clijsters zegt dat jongeren zeker niet tegen elektronisch toezicht zijn. Ze verzetten zich wel tegen een enkelband in combinatie met huisarrest. De reden waarom ze feiten hebben gepleegd, situeert zich vaak thuis. Het is goed om jongeren te laten nadenken, maar men moet creatief zoeken naar een oplossing op maat van de jongere.

De spreker is niet op de hoogte van artikel 60, maar thans wordt een maatregel vaak verlengd. Zelden ziet een jongere zijn straf verkort. Daaraan linkt hij de vraag van jongeren om naar de inhoud te kijken en niet naar het aantal uren.

Als een straf wordt uitgesproken met een inhoudelijke doelstelling, en niet in een aantal uren, en als de dienst voor herstelgerichte afhandeling van oordeel is dat de doelstelling bereikt is, kan de straf worden afgerond. Als een aantal dagen wordt opgelegd, lijkt het alsof de straf wordt ingekort. Als de straf inhoudelijk wordt bepaald, wordt die afgerond en staat ze verder niet meer ter discussie.

Over de rol van de ouders is uitvoerig gepraat met de jongeren. Ze schuiven twee zaken naar voren. In het ondersteunend werken is het belangrijk om de ouders niet te vergeten: werk met de ouders om te vermijden dat een jongere na het afleggen van zijn traject opnieuw in dezelfde thuissituatie terechtkomt. Jongeren vinden dat het niet allemaal bij hen moet worden gelegd. Ook de omgeving draagt een deel van de verantwoordelijkheid voor de daden die een jongere heeft gesteld. Ze vinden het moeilijk dat alles bij hen wordt gelegd. Daarom vragen ze om ook naar de verantwoordelijkheid van de omgeving te kijken. Zij vragen niet om ouders ook te straffen, maar wel om naar hun rol te kijken.

Gregory Ringoet spreekt Lorin Parys tegen als hij zegt dat artikel 60 vloekt met het verantwoordelijkheidsmodel. Wie handelt er meer verantwoordelijk dan een

jongere die voor zijn tijd klaar is, die beseft wat hij heeft gedaan, en die zelf een andere meer herstelgerichte straf wil? Als dat vanuit de jongere zelf kan komen en als herziening mogelijk is, dan past dat net in een verantwoordelijkheidsmodel en wordt het schuldinzicht van de jongere groter.

De spreker pleegde als dertienjarige een feit met materiële schade tot gevolg maar zonder menselijke slachtoffers. Hij moest voor de Brusselse procureur des Konings verschijnen, die zijn vader zaliger goed kende. Dat had zware impact op zijn jonge leven waardoor hij besepte dat dit zware gevolgen had kunnen hebben. Het is mogelijk om meer verantwoordelijkheid aan het parket te geven vooraleer de jeugdrechter een zware straf oplegt.

Jongeren worden verplicht, terwijl hun ouders meestal de keuze krijgen. Een jongere komt na twee jaar vast te zitten terug thuis en heeft nog steeds geen eigen kamer. Hoe worden de ouders ondersteund als ze totaal niet meewerken? Hoe kan aan ouders duidelijk worden gemaakt dat er ook voor hen hulp nodig is?

XIII. Uiteenzetting door Sonja Van Deynse en Stefaan Viaene, Herstelrechtelijke en Constructieve Afhandelingen

Sonja Van Deynse was ook betrokken bij het voortraject. Ze wil bekijken wat de overeenkomsten en de verschillen zijn. Ze wil ook nagaan of het ontwerp van decreet een stap dichterbij staat bij het recht op herstel voor iedereen. Dat is het uitgangspunt van HCA. Ook de stem van de jongere, van de context en van het slachtoffer zullen aan bod komen. In het ontwerp van decreet kan er dadergericht worden gewerkt, maar ook het slachtoffer mag daarbij niet worden vergeten.

In de missie en visie van HCA staan vier afhandelingsvormen: HERGO, leerproject en gemeenschapsdienst. Die hebben ondertussen een praktijk van twintig jaar. HCA spreekt vanuit de ervaring in het begeleiden van minderjarige verdachten, daders en slachtoffers.

Nieuw is het positief project, waarbij ook aan HCA-diensten gedacht wordt. Sonja Van Deynse stipt aan dat dat momenteel volop wordt uitgewerkt. Ze is vragende partij om daarmee verder te kunnen gaan, en is ervan overtuigd een antwoord te kunnen bieden op een aantal vragen.

Het uitgangspunt van een HCA-dienst bij een jeugddelict is de hersteldriehoek. Naast de dader en de verdachte is het belangrijk te kijken naar de impact van het jeugddelict op het slachtoffer en de samenleving om op basis daarvan in te schatten welk herstel noodzakelijk is. De impact kan op verschillende niveaus: rationeel, existentieel, financieel, materieel en emotioneel. Een reactie is meer dan enkel normbevestigend. Het HCA gelooft dat minderjarigen zelf betekenis kunnen geven aan een conflict en dat zij vanuit een verbinding met slachtoffer en samenleving zelf tot herstel kunnen komen. Actieve participatie is belangrijk om tot herstel te komen en om recidive te voorkomen. De vraag moet worden gesteld hoe de verschillende partijen de feiten beleven.

Stefaan Viaene wenst een aantal wijzigingen te suggereren. Op die manier kan het huidige kwaliteitsvolle werk worden gegarandeerd en kan men dichterbij het recht op herstel staan. De spreker sluit zich aan bij de bredere en meer principiële bedenkingen die eerder aan bod zijn gekomen en die ook in de adviezen staan, en wenst wat concreter in te zoomen op wat er in het ontwerp van decreet staat over het HCA-aanbod. Het HCA wil dat men voorrang blijft geven aan het herstelrechtelijk aanbod van zowel bemiddeling als herstelgericht

groepsoverleg. Het positief project is een goed participatief instrument om op een beperkte wijze aan herstel te werken samen met de minderjarige.

Bemiddeling en HERGO zijn momenteel de enige instrumenten waarin het slachtoffer van een jeugddelict een evenwaardige positie heeft als de minderjarige verdachte of dader. Als het over jeugddelinquentie gaat, reageert de maatschappij vooral op de minderjarige. Het HCA roept op om het slachtoffer niet te vergeten. De rechtspositie van het slachtoffer kan zeker nog verbeteren.

Stefaan Viaene ziet HERGO en bemiddeling als een vrijwillig aanbod, wat decretaal gegarandeerd moet worden. Hij vraagt voorrang voor HCA in elk jeugddelict. HCA moet op elk moment zo vlot mogelijk zijn. Het klopt dat een jongere niet altijd klaar is voor bemiddeling of HERGO, maar soms is het slachtoffer evenmin klaar.

Het HCA pleit ook voor een lineair aanbod. In de memorie van toelichting staat duidelijk de intentie om op parketniveau in alle gevallen bemiddeling aan te bieden. Het is evenwel niet duidelijk of dat in artikel 12 even dwingend staat. Er wordt onduidelijkheid gecreëerd: hoe verhouden de onderafdelingen zich tot elkaar? Moet er nog een aanbod van bemiddeling komen als er geseponeerd wordt, als er een positief project wordt voorgesteld, of als de voorwaarden er zijn? Er is vrees dat het naargelang de interpretatie resulteert in een daling van het bemiddelingsaanbod, terwijl dat een grote meerwaarde biedt aan zowel verdachte als slachtoffer.

Er is al meer dan twintig jaar een goede praktijk, die is doorgegroeid en blijft zich nog ontwikkelen. Over de verslaggeving zijn er goede afspraken, die ook in het samenwerkingsakkoord van 2006 staan. Dat dient zich te vertalen in het nieuwe ontwerp van decreet.

Het HCA is tevreden dat bijstand van minderjarigen meer aandacht krijgt. Stefaan Viaene merkt op dat er mogelijk een verzwaring is, meer bepaald in de verplichting om een advocaat te raadplegen vooraleer de partij ingaat op het bemiddelingsaanbod. Dat is niet nodig omdat het ingebakken zit in de werking van de bemiddelaar om steeds op het recht op bijstand te wijzen. Dat er in het huidige ontwerp van decreet nog eens op wordt gewezen dat elke partij recht heeft op bijstand van een advocaat is van het goede te veel. Bovendien heeft dat effecten op de werking. De huidige goede werking moet zo veel mogelijk behouden blijven.

Ook de verplichting om binnen een termijn van vijftien werkdagen te reageren, dient geschrapt te worden. Het HCA heeft een actieve manier van werken, waarbij zoveel mogelijk op huisbezoek wordt gegaan bij alle partijen in het dossier. Mensen hebben tijd nodig om over het aanbod na te denken, en dan volstaat de termijn van vijftien werkdagen niet.

In het ontwerp van decreet is sprake van een verhoging van het maximale aantal uren voor leerproject en gemeenschapsdienst. *Sonja Van Deynse* vraagt waarop die verhoging gebaseerd is. Worden er vanaf het moment dat het ontwerp van decreet van kracht is veel zwaardere feiten verwacht? Is dat een verzwaring? 90 percent van de leerprojecten bedragen 20 uur en 10 percent 40 uur. In het ontwerp van decreet kan men tot 220 uur gaan. Dat betekent een verhoging met 200 uur.

75 tot 80 percent van de gemeenschapsdiensten bedragen 30 uur. Slechts 0,8 of 1,6 percent bedraagt 100 uur of meer. Waar komt de keuze vandaan voor 220 uur gemeenschapsdienst of leerproject? Een jongere die 220 uur leerproject opgelegd krijgt en één uur per week op gesprek komt, moet uiteindelijk meer

dan vier jaar op gesprek komen. Jongeren zijn volop in ontwikkeling. Ze zijn niet alleen dader, maar bijvoorbeeld ook kind, vriend, leerling of voetballer. Ze zijn meer dan enkel die feiten die ze hebben gepleegd. Indien er 220 uur kunnen worden opgelegd, worden zij daar erg toe verengd.

Er wordt soms vergeten dat een gemeenschapsdienst op zich sanctionerend is. Wie zich afvraagt of 30 uur gemeenschapsdienst voldoende is, moet dat bekijken vanuit het standpunt van een 16-jarige. Wat doet een 16-jarige normaal gezien op een schoolvakantiedag? Een 16-jarige die gemeenschapsdienst opgelegd krijgt, moet steeds vroeg opstaan, zich naar een werkplaats begeven die onbekend terrein is, samenwerken met volwassenen die hij niet kent en een hele dag werken. HCA is geen vragende partij voor het vermeerderen van de uren.

Er is reeds gewezen op de bevoegdheid van het parket inzake leerproject en gemeenschapsdienst. In het derde voorontwerp van decreet werd plots een leerproject als bijzondere voorwaarde naar voren geschoven. HCA wijst op het risico van 'net widening' en onduidelijkheid. Ook de rechtswaarborgen komen in het gedrang. Als op parketniveau herstelbemiddeling en een positief project mogelijk zijn, is er geen reden om dat leerproject nog toe te voegen. Er moet over gewaakt dat er in de verschillende arrondissementen geen verschillende praktijken ontstaan, zoals thans het geval is. Zo zijn de Antwerpse HCA-diensten vragende partij voor een leerproject op parketniveau, maar vanuit de vrijwilligheid en als het uitdrukkelijk geformuleerd is. Ook het verval op strafvordering vindt HCA in strijd met het vrijwillige aanbod dat het parket kan bieden.

Stefaan Viaene vertelt dat het positief project doet denken aan en geïnspireerd is door het geschreven project. Helaas is het geschreven project nooit van de grond gekomen omdat het niet duidelijk is wie dat moet verduidelijken. HCA is tevreden dat daarvoor naar hen wordt gekeken want dat garandeert een herstel- en contextgerichte aanpak. HCA beschouwt dat als een positieve uitbreiding en een belangrijke stap naar een meer herstelgerichte en participatieve justitie.

De HCA-diensten vullen het positief project op een herstelgerichte manier in. Ze vertrekken vanuit de gevolgen van de feiten. Ze begeleiden de jongeren in een proces zodat ze nadenken over de impact van de feiten op jongere, slachtoffer en samenleving. Ze willen in dat proces maximaal garanderen dat de jongere zelf een voorstel doet om tot dat herstel te komen. Het is belangrijk dat het een project is van en voor de minderjarige. Er zijn gevallen waarbij er geen slachtoffer is of waarbij een slachtoffer niet kan of wenst mee te gaan in dat proces van bemiddeling of herstelgericht groepsoverleg. Het komt voor dat, bijvoorbeeld bij herstelgericht groepsoverleg, het slachtoffer om goede en begrijpelijke redenen afhaakt, maar die jongere nog met bepaalde aspecten zit.

Volgens Stefaan Viaene is het belangrijk dat een jongere zelf het initiatief kan nemen en dat het aanbod niet alleen van procureur, jeugdrechter of jeugdrechtsbank moet komen. Het is ook belangrijk dat de vrijwilligheid wordt gegarandeerd. Het lijkt beter de rol van het parket te beperken tot informeren. Stefaan Viaene kan zich vinden in het voorstel van het Kinderrechtencommissariaat.

Als daaraan op parketniveau een verval van strafvordering wordt gekoppeld, gaat er toch dwang vanuit in tegenstelling tot wanneer het een louter aanbod is. Daarom pleit HCA ervoor dat weg te laten, maar dat de procureur rekening houdt met wat daaruit naar voren komt. De Raad van State adviseert om het positief project uit het reactiepakket te halen, zowel het maatregelen- als het sanctiepakket, en om dat op gelijke voet met bemiddeling en HERGO te plaatsen. Het is een goede gedachte om het herstelgerichte en vrijwillige potentieel maximaal te garanderen.

Stefaan Viaene besluit dat het ontwerp van decreet het recht op herstel naderbij brengt. Het bevat goede elementen. Een goede praktijk wordt behouden en zelfs versterkt. Er is ook de intentie om in andere reacties herstelgericht aan de slag te gaan maar dat wordt wat overschaduwd door een verzwarend sanctiepakket.

XIV. Uiteenzetting door Wendy Vanvelthoven en Dirk De Waele, College van Procureurs-Generaal

Dirk De Waele is van mening dat het niet onbelangrijk is dat het openbaar ministerie in deze hoorzitting zijn stem kan laten horen. De commissie heeft al de stem gehoord van de kinderen over wie het gaat, maar de stem van de samenleving, de reactie van de maatschappij op delinquent gedrag door jongeren en de risico's voor de openbare veiligheid zijn ook belangrijk.

Dirk De Waele drukt zijn spijt uit over het feit dat de politiediensten niet betrokken waren bij de themawerkgroepen in het maatschappelijk debat. Hij heeft dat meermaals aangekaart en gevraagd gespecialiseerde politiemensen bij het debat te betrekken. Sinds de politiehervorming heeft elke politiezone een dienst Jeugd en Gezin met gespecialiseerde politiemensen en sociaal verpleegkundigen die betrokken zijn bij jeugddelinquentie en verontrustende opvoedingsituaties. Het is een gemiste kans dat hun advies niet is ingewonnen.

Het College van Procureurs-Generaal is in eerste instantie belast met het uitstippelen van een coherent strafrechtelijk beleid. De jeugddelinquentie maakt er een belangrijk onderdeel van uit. Het college werkt richtlijnen uit. In september 2018 is een richtlijn uitgevaardigd over de bijstand van minderjarigen in het kader van het Salduz-verhoor. Dergelijke richtlijnen zijn bindend voor alle parketmagistraten, zowel van de parketten-generaal, van het federaal parket als van de parketten van eerste aanleg. Ook de politiediensten krijgen richtlijnen om op een bepaalde manier te handelen wat tegemoetkomt aan de eenvormigheid en de vrees voor ongelijke toepassing.

Het College van Procureurs-Generaal geeft ook advies aan de minister van Justitie over het functioneren van het openbaar ministerie. Als dit ontwerp van decreet wordt goedgekeurd, min of meer zoals het is geformuleerd, zal het impact hebben op de werking van de parketten.

1. Filosofie van het ontwerp van decreet

De filosofie van het ontwerp van decreet verlaat het traditionele jeugdbeschermingsmodel uit de wet van 8 april 1965. Wallonië, Brussel en de Duitstalige Gemeenschap blijven wel vasthangen aan dat jeugdbeschermingsmodel. Bij het vormen van een strafrechtelijk beleid is dat niet zonder belang gezien de positie die het openbaar ministerie moet innemen.

Er is beslist om het jeugdbeschermingsmodel te verlaten omwille van de duidelijkheid. Het bevestigen van maatschappelijke normen bij het plegen van delicten is een keuze die een aantal gevolgen met zich meebrengt. Die keuze moet worden voorzien van randvoorwaarden. Het openbaar ministerie heeft daar drie belangrijke opmerkingen bij.

1.1. Herzieningsmogelijkheden

Het ontwerp van decreet gaat uit van een eenvoudige situatie en van een eenvoudig lineair traject: de minderjarige pleegt een delict, daarop volgt een maatregel of een sanctie die al dan niet wordt uitgevoerd en tot slot kan een vervangende maatregel of sanctie worden getroffen. Dit eenvoudige en lineaire

traject wordt in de praktijk vaak doorkruist door nieuwe en onverwachte omstandigheden: er worden nieuwe delicten gepleegd of oude komen aan het licht, wat een ander beeld geeft van de betrokken minderjarige. In sommige dossiers doen zich onverwachte en ingrijpende gebeurtenissen voor in het leefmilieu van de minderjarige waardoor het laten doorlopen van de getroffen maatregelen niet langer wenselijk of haalbaar is. Er is nood aan flexibiliteit om in te spelen op de situaties waarbij het lineaire traject wordt doorbroken.

De huidige Jeugdbeschermingswet van 1965 beschikt in artikel 60 over de mogelijkheid om te herzien, ambtshalve door de jeugdrechter of op vordering van het openbaar ministerie. In het ontwerp van decreet is voorzien in herzieningsmogelijkheden in een aantal omstandigheden. Die zitten echter verspreid over het ontwerp van decreet, zoals ook de Raad van State opmerkt. Ze zijn ingewikkeld en weinig logisch geformuleerd, wat problematisch is. Zo kan de jeugdrechter opgelegde voorwaarden nader omschrijven of aanpassen aan de omstandigheden, maar niet verzwaren of verstrengen. Dirk De Waele verwijst naar artikel 25, §7, van het ontwerp van decreet.

Het is evenmin duidelijk of het vroegtijdig opheffen van voorwaarden tot de mogelijkheden behoort. Wat de ambulante maatregelen betreft, is er geen herzieningsmogelijkheid en moet worden aangenomen dat de jeugdrechter die niet vroegtijdig kan opheffen wanneer blijkt dat de doelstelling van die sanctie of maatregel is bereikt.

Het zal niet altijd duidelijk zijn wat objectief als een verzwaring of als een verstrenging moet worden aangemerkt. Dirk De Waele maakt de vergelijking met de gemeenschapsdienst of het vormingsproject. Voor de ene jongere weegt een vorming zwaarder door dan een gemeenschapsdienst. Daar zijn geen objectieve maatstaven over.

Het openbaar ministerie pleit voor decretaal bepaalde transparantere herzienings- of intrekkingmogelijkheden. In het ontwerp van decreet is het te flou geformuleerd.

1.2. Vlotte overgang naar jeugdhulpverlening

Dirk De Waele is tevreden met artikel 81 van het ontwerp van decreet, de zogenaamde derde vorderingsgrond wanneer er voldoende aanwijzingen rijzen dat de jongere zich in een verontrustende situatie bevindt. Daardoor kan het openbaar ministerie de jeugdrechter vatten met het oog op het nemen van een echte jeugdhulpverleningsmaatregel.

Het onderscheid tussen VOS en MOF is problematisch. Een MOF gepleegd door een minderjarige is in vele gevallen een bijzondere vorm van een verontrustende opvoedingssituatie. Dirk De Waele wil bovendien nog vermelden dat de werkload van een jeugdrechter voor 20 percent bestaat uit jeugddelinquentie, voor 80 percent uit verontrustende opvoedingssituaties. Pakweg vijftien jaar geleden was die verhouding ongeveer fiftyfifty. Dat zijn belangrijke evoluties die men in het achterhoofd moet houden.

1.3. Reacties op parketniveau

Er worden vraagtekens geplaatst bij de reacties op parketniveau uit vrees voor een vorm van 'net widening'. Bovendien zou het een schending van het principe van het vermoeden van onschuld inhouden. De uitgebreidere diversiemogelijkheden op parketniveau laten toe om snel duidelijke en in de tijd afgebakende reacties te ontplooien tegenover delinquent gedrag. Dat staat vast en is in lijn met de filosofie van het ontwerp van decreet. Het past eveneens in de

maatschappelijke evolutie sinds de GAS-wetgeving. De gemeentelijke overlast-ambtenaar kan, niet alleen bij overlast maar ook bij bepaalde misdrijven, diversiemaatregelen nemen, zoals gemeenschapsdienst. De overlastambtenaar is geen magistraat maar wel in deze mogelijkheid geplaatst, terwijl het parket niet in staat zou zijn om op een objectieve en constructieve manier een jongere vooruit te helpen omdat het vermoeden van onschuld geschonden zou kunnen zijn. De GAS-wet laat perfect toe diefstallen, of slagen en verwondingen naar de overlastambtenaar door te schuiven. In sommige gemeenten is dat al mogelijk. In de stad Antwerpen geldt een protocol tussen parket en lokale overheid om vanaf 14 jaar dat soort maatregelen te nemen.

In het ontwerp van decreet zijn voldoende procedurele waarborgen voor die minderjarigen ingebouwd. Er wordt telkens voorzien in bijstand van een advocaat, er is een bedenktijd van minstens vijftien werkdagen en het openbaar ministerie betreedt in die omstandigheden het terrein van de jeugdrechter niet. De Unie van Jeugdmagistraten heeft ook bedenkingen, maar stelt tegelijk dat de uitgebreidere diversiemaatregelen gebaseerd zijn op het principe van vrijwilligheid. Eigenlijk is het een vorm van het subsidiariteitsprincipe toegepast op het niveau van het parket. Toen Dirk De Waele actief was op het Antwerpse jeugdparquet tussen 2000 en 2005, nog voor de wet-Onkelinx, hebben ze het praeter legem en zelfs contra legem aangedurfd om vanuit het jeugdparquet, met de hulp van en in samenwerking met de HCA-dienst, te starten met zowel vormingsprojecten als gemeenschapsdienst als herstelbemiddeling. Dat heeft niets dan positieve resultaten opgeleverd. Dankzij de diversiemaatregelen daalde het aantal procedures voor de jeugdrechter, wat een belangrijk voordeel was. In 2006 zijn ze teruggefloten door de wet-Onkelinx op basis van een mogelijke schending van het vermoeden van onschuld.

De bemiddelingsprocedure is zoals de HCA-diensten aangeven zwaar. Bovendien is er twijfel over het nut van de mogelijkheid om een afgesloten akkoord te laten homologeren door de jeugdrechtbank. Het parket moet betrokken worden en moet de zaak dagstellen bij de jeugdrechter.

De uitgebreidere mogelijkheden op het niveau van het parket betekenen een grote verhoging van de werklast. Er zullen bijkomende personeelsmiddelen nodig zijn op parketniveau. Ze hebben op het ogenblik een aantal parketcriminologen ter beschikking. Die zijn belangrijk maar te weinig in aantal. Ze hebben ondertussen hun nut al meer dan bewezen. Als de uitgebreidere diversiemaatregelen voor het parket overeind blijven, zal er alleszins behoefte zijn aan meer parketcriminologen. Sommige parketten delen hun jeugdcriminoloog. Er is bijvoorbeeld één jeugdcriminoloog voor Ieper, Veurne en Kortrijk, wat te weinig is. In de veronderstelling dat deze diversiemaatregelen binnenkort mogelijk zijn, zullen die mensen niet meer kunnen volgen.

Artikel 3, §3, 3°, van het ontwerp van decreet bepaalt dat de mogelijkheid om een beroep te doen op de afhandeling op het niveau van het openbaar ministerie de voorkeur geniet. Het is niet aan de decreetgever om daarover te beslissen. Artikel 151 van de Grondwet is duidelijk: het openbaar ministerie beslist over de opportuniteit van de vervolging en niet de wetgever.

2. Voorbereidende rechtspleging

Wendy Vanvelthoven licht de voorbereidende rechtspleging toe en vooral de beperking van de duur ervan. Zoals die momenteel geformuleerd is in het ontwerp van decreet, is die voor het openbaar ministerie problematisch. Het college staat in voor een coherent strafrechtelijk beleid, maar is afhankelijk van de instrumenten die het ter beschikking krijgt om dat strafrechtelijk beleid uit te werken. Dit ontwerp van decreet bevat het materiaal waarmee men zal moeten

werken om een jeugddelinquentierecht in de praktijk vorm te geven. Er wordt afgestapt van het beschermingsmodel om over te gaan naar een duidelijker sanctiemodel. Dit is totaal nieuw, en het parket zal zich moeten aanpassen. De werkprocessen moeten worden gewijzigd. Het mag geen theoretisch model blijven maar moet ook werkbaar zijn in de praktijk. Een aantal zaken in het ontwerp van decreet klinken in theorie mooi, zoals het lineaire traject. Maar in de praktijk stelt het College vast dat dat niet altijd werkbaar of het geval is.

Hetzelfde geldt voor de voorbereidende rechtspleging. De voorbereidende rechtspleging is de periode vanaf de vordering van de jeugdrechter door het parket tot het moment waarop de jeugdrechter een uitspraak ten gronde doet. Dat wil zeggen dat de jeugdrechter een uitspraak doet over schuld of onschuld, en bij schuld een sanctie oplegt. Daartussen gebeurt heel wat. Het ontwerp van decreet stelt dat de duur van de voorbereidende rechtspleging in principe zes maanden bedraagt en verlengd kan worden tot twaalf maanden. Het college is verheugd dat er rekening gehouden is met zijn advies waardoor een uitbreiding mogelijk is tot twee jaar. Maar thans houdt de duur van de voorbereidende rechtspleging resoluut op na twee jaar, met als gevolg dat er geen maatregel genomen kan worden. Als er op dat ogenblik geen uitspraak ten gronde is en evenmin een sanctie, houden voor die minderjarige ook de begeleiding of andere maatregelen op. Tijdens de verlenging met één jaar zijn niet alle maatregelen mogelijk. De meeste maatregelen zijn voor één jaar. Bij een verlenging tot twee jaar, wijst niets erop dat een gesloten plaatsing nog mogelijk is. Andere maatregelen zoals ambulante maatregelen, lijken evenmin nog mogelijk want die zijn niet verlengd tot twee jaar. In dat tweede jaar zijn er slechts beperkte maatregelen mogelijk, het positief project, maar weinig maatregelen die dwang inhouden en bescherming van de maatschappij betekenen. Dat is problematisch wanneer het parket er niet in slaagt om de voorbereidende rechtspleging van maximum twee jaar te respecteren. Dat zal doorgaans over ernstige misdrijven gaan: moorddelicten of delicten die te maken hebben met terrorisme en dergelijke meer. Het is problematisch als een jongere in dat geval na één jaar op straat moet worden gezet omdat het parket er niet in slaagt om de jeugdrechter een beslissing te laten nemen.

Er is begrip voor de bezorgdheid van de decreetgever om de voorbereidende rechtspleging zo kort mogelijk te houden. Het openbaar ministerie staat achter de bedoeling om de jongere snel duidelijkheid te bieden over de definitieve beslissing en sanctie, maar zal daar niet altijd in slagen. Het openbaar ministerie heeft de duur van het onderzoek immers niet volledig in de hand. In de meeste, eenvoudige gevallen is er geen probleem om het binnen de zes maanden af te ronden, maar sommige onderzoekshandelingen vragen meer tijd. Er moet ook rekening worden gehouden met de capaciteit van de politiediensten en met de nieuwe rechtsborgen waardoor elke verdachte recht heeft op bijstand door een advocaat. Dat leidt vaak tot vertragingen omdat de minderjarige de advocaat niet meebrengt, wat het uitstel van een verhoor impliceert.

Zelfs wanneer de minderjarige op de zitting verschijnt en het onderzoek is afgerond, kan de jeugdrechter niet in alle gevallen een uitspraak doen. Bij een gerechtelijk onderzoek is er eerst de procedureel verplichte passage langs de Raadkamer voor meerderjarigen en langs de onderzoeksrechter voor minderjarigen vooraleer er ten gronde kan worden gedagvaard. Een verdachte kan bijkomende onderzoekshandelingen vragen. Die moeten worden uitgevoerd, wat de procedure vertraagt. Bij de uiteindelijke dagvaarding door de jeugdrechter, is allicht al het einde van de termijn bereikt, maar is het voor de jeugdrechter niet altijd mogelijk om de dag zelf een uitspraak te doen. Het kan dat een procedure-handeling moet worden geregulariseerd, bijvoorbeeld omdat een dagvaarding niet tijdig is betekend. Het kan dat een advocaat op vakantie is en om uitstel

vraagt. Het kan dat de minderjarige in de examens zit of op vakantie is en om uitstel vraagt. Het kan dat de advocaat conclusietermijnen vraagt.

Wendy Vanvelthoven erkent dat de theorie ideaal lijkt en dat het parket zijn uiterste best doet om de termijnen te respecteren. Toch moet het mogelijk zijn om de termijnen te verlengen. Dat kan thans al gemotiveerd tot twee jaar. Een verlenging met meerdere termijnen moet voldoende rechtswaarborg geven. Motivering en uitleg blijven noodzakelijk. Maar de voorgestelde twee jaar mag geen absolute einddatum zijn voor de duur van de maatregelen.

3. Uithandengeving

Dirk De Waele kent weinig parketmagistraten die enthousiast worden bij de figuur van de uithandengeving. Zij beschouwen de uithandengeving als het failliet van het jeugdbeschermingsmodel, maar thans is de context anders en is er sprake van jeugdsanctierecht of van jeugddelinquentierecht. In die omstandigheden is de overtuiging groot dat de figuur van de uithandengeving vanzelf zal opdrogen omdat er langdurige trajecten mogelijk zijn in beslotenheid.

De vraag rijst waarom de uithandengeving moet worden behouden. De voornaamste reden heeft te maken met coherent strafrechtelijk beleid. Uithandengeving blijft in de rest van België bestaan. Het is daarnaast een belangrijk instrument in het kader van de internationale strafrechtelijke samenwerking. Een Vlaamse jongen van zeventien jaar die zware feiten had gepleegd in Eindhoven, kon maar worden uitgeleverd aan de Nederlandse justitie dankzij de uithandengeving. Zonder die figuur ontstaan in het kader van grensoverschrijdende criminaliteit – en ook in relatie tot andere landsdelen – moeilijkheden. Bepaalde jongere daders van zware criminele feiten zullen zich bedienen van het gunstigere klimaat dat in België bestaat. Het valt niet uit te sluiten dat minderjarigen die deel uitmaken van een cluster van meerder- en minderjarigen worden ingeschakeld om de zwaarste klussen te klaren, waardoor hun meerderjarige kompanen minder risico lopen om te worden vervolgd. Dat is de enige reden waarom het parket vindt dat deze sleutel op de deur moet worden behouden.

In Vlaanderen zijn er in het huidige jeugdbeschermingssysteem hooguit twintig gevallen per jaar. Het valt te verwachten dat uithandengeving in de toekomst nog maar zelden zal voorkomen.

4. Samenwerkingsovereenkomsten

Wendy Vanvelthoven wijst op de nood aan samenwerkingsovereenkomsten die er moeten zijn voor de inwerkingtreding. Er worden in België drie systemen uitgewerkt: in de Franse Gemeenschap, in Brussel en in Vlaanderen. Het College van Procureurs-Generaal heeft ook over de andere ontwerpen advies gegeven. Het is opvallend dat er binnenkort drie verschillende systemen in werking treden. Omdat de verschillen groot zijn, is het belangrijk dat er overeenkomsten worden gesloten om die systemen te kunnen uitvoeren, zeker gezien geregeld minderjarigen van de ene naar de andere gemeenschap verhuizen.

In Vlaanderen is een open plaatsing in een gemeenschapsinstelling niet langer mogelijk. Onder de nieuwe regeling zijn alle plaatsen in gemeenschapsinstellingen gesloten omdat Vlaanderen ervan uitgaat dat een open plaatsing een jeugdhulpverleningsmaatregel is. Die maatregel valt onder de integrale jeugdhulp en moet in private instellingen worden uitgevoerd. In Brussel en Wallonië zal het wel nog mogelijk zijn om bij wijze van sanctie jongeren te plaatsen in een open afdeling van een gemeenschapsinstelling. Als die maatregel in Vlaanderen moet worden uitgevoerd, is dat niet langer mogelijk.

De duur van de voorbereidende rechtspleging is in Wallonië niet beperkt. Er zijn herzienings- of verlengingsmogelijkheden maar geen absolute beperking. Er zijn veel verschillen waarover nog voor de inwerkingtreding afspraken gemaakt moeten worden.

5. Overgangsbepalingen en inwerkingtreding

Dirk De Waele zegt dat het College van Procureurs-Generaal geen advies is gevraagd over de opheffings- en wijzigingsbepalingen, die nog absoluut niet op punt staan. Inwerkingtreding op 1 januari 2019 is voor het openbaar ministerie niet haalbaar. Het lukt niet meer om tegen 1 januari 2019 computerprogramma's en informaticatoepassingen aan te passen, of om rondzendbrieven op te stellen. Daarom beveelt hij aan om de inwerkingtreding uit te stellen tot 1 maart 2019 of later.

Bovendien voert het ontwerp van decreet een gefaseerde inwerkingtreding in. Een aantal bepalingen treedt pas in werking op uiterlijk 1 januari 2022. Dat is onder andere het geval voor het toevertrouwen van een minderjarige aan een gemeenschapsinstelling als vervangende reactie. Als vastgesteld wordt dat een jongere de opgelegde maatregelen niet naleeft, komt men op den duur terecht in een systeem van straffeloosheid. Daarmee moet rekening worden gehouden.

In het ontwerp van decreet wordt verwezen naar strafrechtelijke bepalingen, misdrijven en misdrijfomschrijvingen. Dat is allicht geen goed idee omdat er binnenkort een nieuw Strafwetboek wordt geschreven. Moet dit decreet dan opnieuw aangepast worden? Het verdient aanbeveling om te werken met een strafmaat in plaats van met een verwijzing naar een strafwetartikel.

XV. Uiteenzetting door Jan Bosmans, Vlaams Welzijnsverbond

1. Evolutie van het jeugd(beschermings)recht

Jan Bosmans kijkt in eerste instantie naar dit ontwerp van decreet vanuit de hulpverlening. Hij licht toe hoe het Vlaams Welzijnsverbond kijkt naar de evolutie.

In de wet van 1912, die internationaal bekend was, vormde het kind in gevaar de uitgangssituatie. Nadien volgde er een evolutie naar de wet van 8 april 1965, die van een strafconcept naar een ondersteuningsconcept overging. Na 1965 tot vandaag is die jeugdbescherming geleidelijk ontmanteld en ontrafeld. Van beschermen is het geëvolueerd naar ondersteunen, herstellen, straffen en beveiligen. Dat vindt het Vlaams Welzijnsverbond een belangrijke omslag, niet alleen theoretisch maar ook voor het werkveld. De ontrafeling van dat jeugdbeschermingsbegrip zal Vlaanderen confronteren met twee grote schragende decreten: het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp en dit ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht. De vraag zal zijn hoe daarmee om te gaan.

Het Vlaams Welzijnsverbond heeft steeds geijverd voor homogeniteit en coherentie van de bevoegdheidsoverdracht. Het Vlaams Welzijnsverbond heeft al in 2004 de principes van de toenmalige Vlaamse Regering onderschreven en heeft de wet van 2006 altijd als een soort blijvend hybride kader beschouwd. In het memorandum van 2009 aan de toenmalige Vlaamse Regering staat dat de diverse en elkaar aanvullende initiatieven een maatschappelijk draagvlak inzake jeugddelinquentie en het voorkomen van jeugddelinquentie moeten versterken. In eerste instantie kijkt men natuurlijk naar het voorkomen van delinquentie door

een uitvoerige en preventieve gezinsondersteuning en door de uitbouw van stevige jeugdhulp.

Er is altijd gevraagd naar betere samenwerking tussen particuliere en gemeenschapsinrichtingen. Het Vlaams Welzijnsverbond pleit voor de ontwikkeling van een meersporenbeleid en de diverse samenhangende kaders. Minderjarigen zijn in veel situaties kwetsbaar. Het Vlaams Welzijnsverbond beschouwt kwetsbaarheid ook voor jeugddelinquenten als een primair uitgangspunt. Verder is gevraagd om af te stemmen met het federale beleid in het kader van de ontwikkeling van de integrale jeugdhulp, en om rechtspositie en rechtswaarborgen van alle jongeren te versterken.

Het jeugdrecht is niet alleen een beleidszaak. Het is daarnaast een regelgevende aangelegenheid, maar ook voor praktijk en werkveld is het een belangrijke zaak. Uiteraard moet dat in overeenstemming zijn met de kinderrechtenstandaard. Welzijnsbevordering, het herstel en het nemen van verantwoordelijkheid zijn belangrijke uitgangspunten. Het Vlaams Welzijnsverbond benadrukt die levenskwaliteit voor alle jongeren, kinderen en gezinnen. Dat moet geschraagd worden door een breed economisch, sociaal en cultureel beleid. Discriminatie en uitsluiting moeten worden bestreden. Het jeugdrecht kan daartoe bijdragen. Men moet naar alle jongeren kijken. Die ondersteuning, hulp en interventies zijn belangrijk. Een synergie tussen Justitie en Welzijn is een evident uitgangspunt.

Maatregelen en sancties zijn slechts een topje van een jeugdrechtpiramide. Ze vormen het sluitstuk van een rechtvaardige, verbindende en zorgzame samenleving. De complementariteit tussen de welzijnsgerichte, herstelgerichte en sanctionerende benadering is essentieel. De verhoging van rechtspositie en rechtswaarborgen zijn belangrijk. Bovendien is de figuur van de kinderrechter van groot belang. De rechterlijke toetsing moet in de jeugdbescherming, maar ook in het jeugdrecht en het jeugdhulpverleningsrecht. Het terrein moet stevig uitgebouwd zijn en intens samenwerken om die uitdagingen aan te gaan.

Jan Bosmans verwijst naar een uitspraak van het Arbitragehof met betrekking tot de bevoegdheidsoverdracht en de jurisprudentie van de jaren 80. Het jeugdbeschermingsrecht moet steeds een hulpverlenende finaliteit hebben en heeft een sui-generiskarakter.

Thans zijn er bewust diverse kaders: herstelrechtelijke reactie, constructieve sanctioneringsreactie, zorg en beveiliging van betrokkene en samenleving in geval van onverantwoordelijkheid, en ten slotte jeugdhulpverlening. De vier werkwoorden of kaders komen tegelijk op de sector af. Voor het Vlaams Welzijnsverbond en de voorzieningen wordt dat een immense sprong. Er zijn al heel wat praktijken ontwikkeld. Er zijn al heel wat evoluties. De sector is tot veel in staat. De vroegere bevoegdheidsverdeling ging uit van een scheiding tussen het bepalen van de maatregel en het uitvoeren ervan, thans gaat men in de uitvoering over naar deze vier grote kaders.

Dit ontwerp van decreet regelt de afscheiding van jeugddelinquenten in aparte gemeenschapsvoorzieningen, net zoals de oprichting van een detentiecentrum, van gesloten oriëntatie in gemeenschapsinrichtingen en begeleiding in gemeenschapsinrichtingen. Er zijn evenwel ook private, gespecialiseerde en beveiligende verblijfsvoorzieningen. Men moet zich vanuit die algemene visie op jeugdrecht en jeugdhulp bewust zijn van waar men precies voor staat.

2. Ontwerp van decreet

Jan Bosmans is tevreden met het lange voortraject. Het Vlaams Welzijnsverbond heeft daaraan gedurende het hele proces goed meegewerkt, en heeft met veel

interesse de uitstekende omgevingsanalyses gelezen. Veel adviezen liggen overigens in dezelfde lijn.

Het Vlaams Welzijnsverbond onderschrijft de centrale uitgangspunten, heeft meegewerkt aan talrijke adviezen en onderschrijft het advies van de kinderrechtencommissaris, de commentaren van de werkgroep Jeugdsanctierecht en de inbreng van de HCA-diensten. Het Vlaams Welzijnsverbond heeft ten slotte ook meegewerkt aan de adviezen van het Raadgevend Comité Jeugdhulp en van de strategische adviesraad. Jan Bosmans stelt vast dat die adviezen in dezelfde lijn liggen over uithandengeving, diversie op parketniveau en veralgemening van bemiddeling.

Een belangrijke vraag is hoe dit ontwerp van decreet en het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp met elkaar verbonden kunnen worden. Om de verbinding mogelijk te maken, moet er ook voor delictplegers een vlotte toegang zijn tot de jeugdhulp. De verbinding kan steeds vrijwillig, maar ook gerechtelijk worden opgelegd op basis van een derde vorderingsgrond. Die vorderingsgrond wordt integraal in het ontwerp van decreet ingeschreven. Het Vlaams Welzijnsverbond juicht ook toe dat dit steeds kan, zowel in het begin van het traject als tijdens het traject en in de voorlopige fase. Ook bij een gelijktijdige of achtereenvolgende situatie is het mogelijk. Ambulante psychologische en medische begeleiding wordt mogelijk gemaakt, net als zichzelf aanbieden bij hulpverlening als probatie.

De gesloten gemeenschapsinstellingen zullen uitsluitend voor minderjarigen openstaan. Het enige wat zij blijven aanbieden aan particuliere en private voorzieningen, is een time-out voor verontrustende opvoedingssituaties. Jan Bosmans hoopt dat die time-outs in een aparte afdeling of entiteit plaatsvinden.

Daarnaast wordt er een gespecialiseerd beveiligend verblijf in private voorzieningen uitgerold. Jan Bosmans verwijst daarbij naar specifieke situaties als weglloopgedrag, gevaarlijke context, tijdelijke verwijdering om jongeren opnieuw begeleidbaar te maken, creatie van een veilige situatie en opnieuw aansluiting vinden bij reguliere hulp.

De splitsing tussen gemeenschapsvoorzieningen en private voorzieningen, met reguliere werking, time-out en gespecialiseerd beveiligend verblijf, wordt een uitdaging. In de praktijk moeten twee decreten met mekaar worden verbonden. Dit blijkt al uit de verruiming van de toepassing van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp in de gemeenschapsinrichtingen, en van het doortrekken van het moduleringsmechanisme naar de gerechtelijke jeugdhulp. Het is eveneens uitkijken naar afstemming van kwaliteitsnormering en -decreten die verbinding op mesoniveau mogelijk maken. Eén flexibel hulpverleningstraject voor deze jongeren moet mogelijk gemaakt worden.

Het Vlaams Welzijnsverbond heeft vragen bij de beschikbare capaciteit en de toegankelijkheid voor jongeren en gezinnen, bij de uitbouw van specifieke infrastructuur, bij de personele en financiële omkadering en bij de afbakening van de doelgroepen. Het doel is dat jongeren één hulpverleningstraject doorlopen, en dat een herkenbaar traject mogelijk is in de gemeenschapsinrichting, in de beveiligende verblijfssituaties en in de residentiële of ambulante voorzieningen. Er moet worden vermeden dat steeds met andere regimes, begeleiders en dossiers wordt gewerkt. Een intense en structurele samenwerking tussen private voorzieningen en gemeenschapsinstellingen is noodzakelijk.

De jeugdhulpverlening heeft aangetoond dat continuïteit en langetermijnperspectief belangrijke uitgangspunten zijn in de hulpverlening aan jongeren en

gezinnen. Maar er zijn diverse kaders waardoor de vraag rijst of die kaders zuiver kunnen blijven. Theoretisch en in de regelgeving kan men die kaders strikt gescheiden proberen te houden, maar in de realiteit is het mogelijk dat die perspectieven overlappen door de verschillende trajecten en de steeds wijzigende situaties. Dat zal zeker het geval zijn bij complexe en meervoudige problematieken in combinatie met delicten. Het zal erop aankomen daar een geheel van te maken.

Het Vlaams Welzijnsverbond formuleert een aantal kanttekeningen. Zo moet worden gewaarschuwd voor proceduralisme. Men wil werkbare en herzienbare evoluties. De vrees leeft dat er te veel gediagnosticeerd en gelabeld wordt. In elk hulpverleningstraject moet er aandacht zijn voor het langetermijnperspectief van een jongere. Het Vlaams Welzijnsverbond pleit voor tijd en ruimte om de perspectieven in al hun diversiteit te bespreken en toe te lichten. Ten slotte moeten jongeren en gezinnen uiteraard ondersteund kunnen worden in het nemen van hun verantwoordelijkheid, wat het uitgangspunt is van dit ontwerp van decreet.

3. Uitvoering als ultieme toetsing

Jan Bosmans benadrukt dat er voldoende alternatief aanbod moet zijn voor opsluiting, dat het ultimatum remedium moet zijn. Hij pleit voor individuele werking en ondersteuning.

In eerste instantie moet de uitvoering van dit ontwerp van decreet de ultieme toetsing zijn. Jeugdhulp en jeugddelinquentie vormen een comprehensief systeem want verschuivingen in het ene deel van de sector worden elders gecompenseerd.

Het Vlaams Welzijnsverbond is tevreden met de manier waarop de effectiviteit van een reactie op een delict gedefinieerd wordt, en met wat er gezegd wordt over het belang van evidencebased werken aangezien het net zo goed kan gaan om hulpverlening, bijstand en ondersteuning. Zo wordt effectiviteit bijvoorbeeld gedefinieerd als elke aanpak ter bevordering van het psychologische, sociale, cognitieve en lichamelijke welzijn van jongeren met als uiteindelijke doel hun levensproces, zowel voor de samenleving als voor deze jongeren, mogelijk te maken.

Er zijn tal van randvoorwaarden voor die toetsing. Het is belangrijk om op voorhand de zuivere profilering van gemeenschapsinrichtingen in kaart te brengen en de gevolgen voor private voorzieningen voor te bereiden zodat anticipatie mogelijk is op die omslag. De overdracht moet goed verzorgd kunnen worden. Daar is een gefaseerd plan voor nodig waarbij alle actoren worden betrokken.

Er zullen budgettaire consequenties zijn voor infrastructuur, personeel en omkadering. Er moet voldoende vervolghulp zijn na de gemeenschapsinstelling. Voorts is er uiteraard een stevig verband met het huidige zorgtekort in de jeugdhulp. Er moeten federale afspraken gemaakt worden over gesloten zorg. Ook in Brussel zou er een regeling moeten zijn. Vlaanderen overweegt een nieuwe en andere invulling van residentieel verblijf. Meervoudige en complexe problematieken of psychiatrische zorg in combinatie met jeugddelinquentie vormen een grote uitdaging.

Die randvoorwaarden doen niets af aan het feit dat dit een historische stap is. Dit ontwerp van decreet is goed voorbereid en heeft goede uitgangspunten. De verantwoordelijkheid voor delinquenten wordt geviseerd maar komt niet uitsluitend bij de jongere te liggen. Er is relevante kritiek die moet worden

opgevolgd. De jeugdbescherming bestaat uit vier kaders, maar de complexiteit en de samenhang van die kaders worden een uitdaging. Het wordt een communicatieve uitdaging om jongeren en hun gezin duidelijk te maken wat er aan het gebeuren is op alle niveaus. Er is behoefte aan tijd en ruimte om met jongeren en gezinnen aan de slag te gaan, maar ook aan vorming en deskundigheidsbevordering van alle actoren. Een zorgzame en gefaseerde transitie is belangrijk. Het gaat daarbij niet alleen over de heroriëntering van de gemeenschapsinrichting maar ook over de private voorzieningen.

De spreker pleit voor monitoring, effectmeting, longitudinaal onderzoek, belevingsonderzoek en een nulmeting. Mits er werk wordt gemaakt van deze randvoorwaarden, engageren voorzieningen en HCA-diensten zich ten volle voor een goede uitvoering van dit ontwerp van decreet.

XVI. Vragen van de leden

Lorin Parys hoort dat iedereen meer rechtswaarborgen wil, maar niet concreet aangeeft hoe. De HCA-diensten zeggen dat een advocaat niet nodig is. Het parket vraagt meer tijd om moeilijke zaken rond te krijgen. Volgens velen moet herziening mogelijk zijn omdat de praktijk dat vraagt. Dat is de moeilijke positie waarin de commissie zit want verschillende principes staan op gespannen voet met elkaar. Als elke afwijking van dat grote principe waar iedereen zich achter schaaft, wordt toegestaan, blijft er van dat principe niet veel over.

Het is goed dat de HCA-diensten het beeld van het slachtoffer schetsen. Er is al veel gepraat over de jongeren die een feit plegen, maar het slachtoffer mag niet worden vergeten. Dat een jongere die een feit heeft gepleegd een positief project kan voorstellen, is geregeld in het ontwerp van decreet.

De HCA-diensten willen de verplichte raadpleging van een advocaat bij de instemming met een herstelgericht aanbod schrappen. Evenals de verplichting om te reageren binnen de vijftien werkdagen. Dat is niet zo eenvoudig gezien de gehanteerde principes. Over het verval van de strafvordering moet worden nagedacht.

Openbaar ministerie en College van Procureurs-Generaal betreuren dat de politie niet is uitgenodigd in het voorbereidende traject. Dat had inderdaad interessant kunnen zijn. Wat vindt het College van Procureurs-Generaal van het voorstel van de kinderrechtencommissaris om pas over te gaan tot het uitnodigen voor een aanbod door het parket nadat de jongere bekend is? Botste het Antwerpse experiment op weerstand bij de jeugdrechters? Hoe was de reactie? Levert het project in Antwerpen problemen op met de zittende magistratuur als het parket in een vroeg stadium afhandelt? In de voorlopige fase kan er zestig uur worden opgelegd, maar in de eerste hoorzitting is gezegd dat dat neigt naar een echte sanctie. Wat is de reactie daarop van het parket?

Dat de duur van het onderzoek niet spoort met de duur van de voorlopige maatregel is een hiaat. Door de onderzoekstermijn te beperken tot twee jaar probeert de decreetgever het parket te sturen omdat anders de rechtswaarborgen van de rechtsonderhorige in het gedrang komen. Het is een moeilijke kwestie, maar het pleidooi over de herziening is duidelijk.

Lorin Parys volgt de zienswijze dat inwerkingtreding op 1 januari 2019 niet meer mogelijk is omdat praktische schikkingen moeten worden getroffen. Hij vraagt de opmerking over de gefaseerde inwerkingtreding te verduidelijken.

Lorin Parys kan zich vinden in de opmerking van Jan Bosmans dat de geloofwaardigheid staat of valt met de vraag of de randvoorwaarden vervuld zijn. Is er met andere woorden genoeg plaats om een vordering van het parket of een uitspraak van een jeugdrechter effectief uit te voeren?

Katrien Schryvers heeft begrepen dat langdurigere maatregelen mogelijk zijn als voorlopige maatregel tijdens een lopende procedure, terwijl op dat moment het vermoeden van onschuld geldt aangezien er nog geen veroordeling is. Er is gezegd dat de rechtswaarborgen beperkter zijn dan in het volwassenenstrafrecht. Bovendien is de voorlopige maatregel vaak gelinkt aan bepaalde modules en aan bepaalde werkwijzen. Telkens voor een korte termijn verlengen kan interveniëren in het traject dat als voorlopige maatregel wordt afgewerkt.

Bart Van Malderen vraagt of twintig of dertig uur voor een leerproject voldoende is voor de HCA-diensten. Is dat onderbouwd? Komt dat uit de praktijk? Wordt dat onderzocht? Wat kan de basis zijn om naar 220 uren te gaan? Wat is het gevolg van een dergelijke toename voor opvolging of begeleiding? Hij wil een inschatting van wat dat betekent aan workload.

Ingrid Pira onderschrijft de opmerking over het niet betrekken van de politiediensten bij het voortraject. De politie is de laatste decennia immers vermaatschappelijkt en kan een specifieke bijdrage leveren in het spanningsveld tussen het politionele en de hulpverlening op het terrein.

Er wordt verwezen naar de herzieningsmogelijkheden in artikel 60 van de wet van 8 april 1965. Pleit men voor een herstel van het artikel 60 van de wet van 8 april 1965? Is men het eens met de herstel mogelijkheden in het ontwerp van decreet?

In de eerste hoorzitting is beklemtoond dat de straffen zodanig lang zijn dat jongeren in sommige situaties strenger aangepakt worden dan volwassenen die gelijksoortige feiten plegen. Ingrid Pira is benieuwd naar de mening van de sprekers daarover. Tot slot komt ze terug op de vraag van de HCA-diensten om het maximale aantal uren gemeenschapsdienst niet te verhogen. Wat is de mening van de andere sprekers daarover?

Stefaan Viaene benadrukt dat hij niet pleit voor het afschaffen van rechtswaarborgen. In het aanbod van bemiddeling wordt voortdurend op rechtsbijstand gewezen. Dat moet behouden blijven en maximaal mogelijk worden gemaakt zonder dat het een verzwaring van de procedure inhoudt. Door het positief project en het aanbod van bemiddeling als een vrijwillig traject, waarbij het gerechtelijk apparaat rekening houdt met het resultaat, en door steeds te wijzen op de rechtsbijstand, wordt voldaan aan het principe van de rechtswaarborgen.

Stefaan Viaene is tevreden dat naar het slachtofferperspectief is geluisterd, maar vraagt in welke mate het mogelijk is om de rechtspositie van het slachtoffer sterker te maken in het ontwerp van decreet.

Als het voorstel van positief project zo kan worden gelezen dat de jongere zelf het initiatief kan nemen, is dat voor de HCA-diensten positief. Dan staat men dicht bij de participatieve justitie. Stefaan Viaene hoopt dat het verval van strafvordering goed wordt bekeken.

Sonja Van Deynse vindt de huidige aanpak van leerprojecten en gemeenschapsdienst, met twintig of veertig uur voor leerprojecten of dertig uur voor gemeenschapsdienst, voldoende. De jeugdrechter kan ten gronde tot 150 uur gemeenschapsdienst opleggen, maar ze ervaart niet dat jongeren meer leren door langer te werken. Het is bijvoorbeeld niet zo dat bij jongeren die acht in

plaats van vier dagen of tachtig uur in plaats van dertig uur hebben gewerkt, de kans op recidive afneemt. Ze vreest sterk voor de slaagkansen. Het is belangrijk voor jongeren dat alles in een haalbaar en werkbaar perspectief kan worden geplaatst. Men kan dertig uur gemeenschapsdienst weinig vinden, maar zelfs dan haken jongeren af. Ze slagen er niet in om vier werkdagen te werken. Vanuit hun perspectief kunnen volwassenen dat absurd vinden, maar jongeren bij wie het niet goed loopt, die nog andere feiten plegen of nog op het slechte pad zijn, geven zelfs bij dertig uur al dat signaal. Ze slagen er niet altijd in om dat tot een goed einde te brengen. Meer uren zijn niet nodig voor die jongeren maar wel andere maatregelen.

Sonja Van Deynse weet niet hoe te beginnen aan een leerproject van 220 uur. Gezien de huidige subsidiëring is het niet zomaar haalbaar. Het is afwachten wat het gevolg zal zijn. Ze wil op maat van jongeren werken door in gesprek te gaan. Groeien tot 220 uur zal heel wat arbeidstijd vragen, en dat wordt nog niet gesubsidieerd.

Wendy Vanvelthoven antwoordt dat in het ontwerp van decreet staat dat bij het uitvoeren van voorwaarden het jeugddelict niet mag worden ontkend. Bij het positief project is er sprake van ernstige aanwijzingen van schuld en staat er dat de betrokkene het jeugddelict niet mag ontkennen. In de praktijk zal dat doorgaans neerkomen op een bekentenis van de jongere. Ze meent dat er juridisch geen bezwaar is om in de fase van het parket te spreken over het bekennen van de feiten. Men is waarschijnlijk voorzichtig want als een jeugdrechter uitspraak zou doen over (on)schuld in de voorbereidende rechtspleging, kan er een probleem rijzen om ten gronde te zetelen. De correctionele rechter mag evenmin dezelfde rechter zijn als de rechter van de raadkamer. Alle jeugdmagistraten staan daar huiverachtig tegenover omdat ze willen vermijden dat een jongere in de verschillende fases twee jeugdrechters krijgt. Op parketniveau speelt dat probleem niet als het parket zou vernemen dat de jongere bekendt. Er is geen bezwaar om dat anders te formuleren, maar evenmin met de huidige formulering: niet ontkennen van de feiten vooraleer het parket een positief project of voorwaarden kan voorstellen.

Er is begrip voor de bezorgdheid over artikel 60. Als men op elk moment alle mogelijke wijzigingen wil aanbrengen, lijkt het alsof men het huidige systeem vanaf het moment dat de jongere een delict pleegt tot zijn achttiende verjaardag kan blijven volgen. Dat is niet de bedoeling. Het openbaar ministerie heeft goed begrepen dat het de bedoeling is om naar delinquentierecht te gaan en om het beschermingsmodel te verlaten. Dat model biedt die mogelijkheden niet meer. Er zijn sancties en reacties bepaald, maar er zijn ook mogelijkheden weggelaten die het openbaar ministerie thans nog heeft in het kader van een als misdrijf omschreven feit. De voornaamste is plaatsing in een open voorziening. Een jongere die een beperkt feit heeft gepleegd, kan tot aan zijn meerderjarigheid geplaatst worden in een open voorziening vanwege een problematische thuissituatie. Op basis van het ontwerp van decreet is dat niet meer mogelijk omdat dat geen sanctie meer is. Dat kan enkel worden opgelegd in het kader van de jeugdhulpverlening. Voor die jongere moet men sowieso het parallelle circuit bewandelen. De jeugdrechter moet gevorderd worden om de jongere in het kader van de jeugdhulp te plaatsen. Er zal een mentaliteitswijziging nodig zijn bij parket en jeugdrechters.

Volgens Wendy Vanvelthoven moet de jeugdrechter in het belang van de minderjarige kunnen inspelen op gewijzigde omstandigheden. Dat geldt zeker in de voorbereidende rechtspleging wanneer er nog geen uitspraak is over (on)schuld. Een jeugdrechter kan een jaar voorwaarden opleggen maar na een paar maanden vaststellen dat het niet meer nodig is. Hetzelfde geldt voor een ambulante project dat in die voorbereidende rechtspleging wordt opgelegd. Er

moet flexibiliteit zijn om te kunnen aanpassen, maar het is niet de bedoeling om het huidige systeem te behouden op basis waarvan alle maatregelen mogelijk zijn tot de jongere meerderjarig wordt.

Het is zo dat het jeugd(delinquentie)recht strenger is dan het volwassenenstrafrecht. Als een jongere voor een feit bij de jeugdrechter kwam en er een problematische thuissituatie was, kon hij gedurende een lange tijd worden geplaatst, terwijl de link met het delict voor niemand nog duidelijk was. De link was veeleer de problematische thuissituatie. Dat zal niet meer het geval zijn waardoor een betere verhouding ontstaat tussen de sanctie en het feit.

Een aantal bepalingen treden pas vanaf 1 januari 2022 in werking. Een van die bepalingen is de mogelijkheid om een minderjarige aan een gemeenschapsinstelling toe te vertrouwen als vervangende sanctie. Er wordt vanaf het begin gezegd dat niet-uitvoering van de opgelegde sanctie betekent dat de jongere voor een bepaalde periode naar de gemeenschapsinstelling wordt gestuurd. Omdat die maatregel pas in werking treedt op 1 januari 2022, kan dat niet in afwachting als stok achter de deur worden opgelegd.

Gesloten begeleiding in private instellingen moet worden opgericht. Het is een maatregel die enkel kan worden opgelegd in verontrustende situaties. Een plaatsing in een beveiligde private instelling kan niet in het kader van een delict. Ook daar is er evenmin een stok achter de deur. Het standpunt van het College van Procureurs-Generaal is dat de inwerkingtreding aan elkaar moet worden gekoppeld.

Dirk De Waele zegt dat de rechtswaarborgen in de Antwerpse praktijk niet van dezelfde orde waren als in dit ontwerp van decreet. Er was niet noodzakelijk bijstand van een advocaat. Er was geen bedenktijd. Het parket stuurde een brief naar de HCA-diensten om een jongere bijvoorbeeld voor tien uur delictgebonden vorming aan te melden. Gelijktijdig vertrok er een brief naar de jongere en zijn cliëntsysteem. In een groot aantal gevallen werd die vraag of uitnodiging positief beantwoord. De jeugdrechters waren opgetogen over de aldus veroorzaakte daling van het aantal te behandelen dossiers. Thans zijn de jeugdrechters verdeeld. De jonge generatie jeugdrechters is kritischer op het vlak van kinderrechten en vreest een schending van het vermoeden van onschuld. Als het parket in het kader van een voorwaardelijk sepot merkt dat minderjarige en advocaat niet instemmen, wordt de jeugdrechter evident gevorderd. Hij is de mening niet toegedaan dat de druk die uitgaat van het parket overeenkomt met een vorm van 'net widening'.

Het College van Procureurs-Generaal is geen vragende partij om het aantal uren voor de voorlopige sanctie te verhogen. Als een jongere bekent, heeft hij mogelijks baat bij een verbod om op bepaalde plaatsen te komen omdat ze een risico op hervatting inhouden. Er is niks mis mee als het cliëntsysteem van die jongere de helpende hand van de procureur vindt. Dat is de bedoeling van een voorwaardelijk sepot.

De mogelijke discrepantie tussen de reactie tegenover meerderjarigen en tegenover minderjarigen, hangt af van de feiten waarover het gaat. In de voorlopige fase, waarbij het risico op recidive en collusie moeten worden ingedijkt en als meerderjarige samen met minderjarige daders betrokken zijn bij dezelfde feiten, is het van belang dat de voorlopige maatregelen bij de jeugdrechter afgestemd blijven op het belang van het onderzoek en op de voorhechtenis van de meerderjarige mededaders.

Jan Bosmans stelt dat een jongere begeleiden wegens een delict voor hulpverleners niet in alle situaties per definitie een zwaardere opdracht is dan bij andere verontrustende of problematische situaties. Er moet in kaart worden gebracht welke VOS-jongeren thans ten onrechte in gemeenschapsinstellingen zitten. Het gaat meestal om (contextueel) complexe situaties. Hoe kunnen zij in een besloten of beveiligend privaat opvangsysteem worden opgevangen? Over welke capaciteit gaat dat? Hoeveel jongeren worden aangemeld bij gemeenschapsinrichtingen zonder toegang te krijgen? Wat gebeurt er met hen? Het vroegere onderzoek 'Gemeenschapsinstellingen binnen(stebuiten)' beschreef bijvoorbeeld die profielen. De registratie van de gemeenschapsinrichtingen en van de private proeftuinen moeten worden samengebracht om caseload, omkadering of vereiste specifieke modules te kunnen inschatten.

De combinatie van meervoudige en complexe problematieken met delicten baart zorgen. Er moet aandacht gaan naar de trajecten die moeten worden opgezet en naar de continuïteit ervan. Dat moet kwantitatief en kwalitatief goed worden opgenomen. Thans ligt dat eigenlijk allemaal open, maar wat zal ermee gebeuren?

Bert MOYAERS,
voorzitter

Ingeborg DE MEULEMEESTER
Bart VAN MALDEREN,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

CANO	Centra voor Actieve Netwerkontwikkeling en Omgevingsondersteuning
GAS	gemeentelijke administratieve sanctie
HCA	diensten voor Herstelgerichte en Constructieve Afhandeling
HERGO	herstelbemiddeling, herstelgericht groepsoverleg
IVRK	Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind
KU Leuven	Katholieke Universiteit Leuven
MOF	als misdrijf omschreven feit
OCJ	ondersteuningscentrum jeugdzorg
OOOC	onthaal-, oriëntatie- en observatiecentrum
POS	problematische opvoedingssituatie
UGent	Universiteit Gent
VN	Verenigde Naties
VOS	verontrustende (opvoedings)situatie
VRT	Vlaamse Radio- en Televisieomroeporganisatie
VUB	Vrije Universiteit Brussel